

ΑΡΧΕΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΚΑΙ

ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

«Τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστὶν τε καὶ εἶναι»
ΠΑΡΜΕΝΙΑΔΗΣ

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ

Heinrich Rickert τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg.
Karl Jaspers τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Basel. — Ernst Hoff-
man τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg. — Erich Frank,
τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Marburg. — Guido Calogero τακτ.
καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Φλωρεντίας. — Ραφ. Δήμιος καθ. τοῦ
Πανεπιστημίου Harvard τῶν Ἡν. Πολ. τῆς Ἀρ. — Κ. Τριανταφυλλό-
πουλος τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν. — August Fausst
ἀρχηγ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg. — Μιχ. Τσαμυδᾶς ἀρχιου-
λὸς ἐπιγραφικῆς. — Χ. Τζουρτζόπουλος τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου
Θεσσαλονίκης. — Franz Hehn ἀρχηγ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg
— Παν. Κανελλόπουλος καθ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. — Κωνσταν-
τῖνος Τσάτσος ἐκτ. καθ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. — Ἰωάν. Θεοδοσο-
πόπουλος τακτ. καθ. Πανεπιστημίου Θεσπιάκης. — Θερ. Τσάτσος
ἀρχηγ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

ΤΥΠΟΙΣ

Κ. Σ. ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΗ
ΨΑΡΡΩΝ 41, ΑΘΗΝΑΙ

1934

ΑΛΗΘΙΝΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΝΕΟΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ

ΥΠΟ

Ι. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Τὸ πνεῦμα στὴν Ἑλλάδα τὴν ὥρα πού, μὲ τὸ κίνημα τοῦ δημοτικισμοῦ, πῆγε νὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὸν δασκαλισμὸ ἔπεσε ἀπότομα στὰ χέρια τοῦ πνευματικοῦ τυχοδιωκτισμοῦ καὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ νεοπλουτισμοῦ. Τὸ κίνημα τοῦ δημοτικισμοῦ, ποὺ εἶναι τὸ δυνατότερο, ὅστις ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τοῦ εἰκοσιένα,¹⁾ στὸν τόπο μας, δὲν κατώρθωσε, κατὰ κακὴ μοῖρα, νὰ βάλει ἀκόμα βαθιὰ θεμέλια. Ἡ ἐπικράτησή τοῦ εἶναι ἐπιφανειακὴ, ἴσως γιὰτὶ δὲν ἦτανε ἀκόμα προετοιμασμένη ἡ φυλὴ γιὰ νὰ τὸ δεχθεῖ. Ὅπως δὲν εἶτανε προετοιμασμένη γιὰ τὸ τρίτο μεγάλο κίνημα ποὺ ἔγινε καὶ εἶχε σκοπὸ τὴν ἐδαφικὴ ἀκεραίωση τῆς Ἑλλάδας. Μὰ καὶ οἱ πρωτεργάτες τοῦ δημοτικισμοῦ δὲν ἦσαν φαίνεται γερὰ ὀπλισμένοι. Γι' αὐτό, ἐκτὸς ἀπὸ λίγους γνήσιους φίλους καὶ πραγματικοὺς πολεμιστὰς τῆς ἰδέας καὶ τῆς οὐσίας τοῦ δημοτικισμοῦ, ποὺ θὰ πάρουν ἀλησμόνητη θέση μέσα στὴν πνευματικὴ ἱστορία τῆς νέας Ἑλλάδας, οἱ ἄλλοι, ποὺ ἔχουν τὸ ἴδιο ὄνομα, δὲν εἶναι παρὰ ἓνα εἶδος πνευματικῶν νεοπλούτων καὶ τυχοδιωκτῶν τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ἐπειδὴ δὲ αὐτοὶ εἶναι οἱ πρὸ πολλοὶ καὶ φωνάζουν καὶ περισσότερο, γι' αὐτὸ τὰ κατάφεραν ὥστε νὰ πέσει στὰ χέρια τῶν ἡ ὑπόθεση τῆς παιδείας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ τί ὠφελεῖ ἂν εἶναι κάπου-κάπου καὶ κανένας ἀληθινὸς πιστὸς τοῦ δημοτικισμοῦ,

1) Ἡ πράξις αὐτὴ τοῦ νεοελληνισμοῦ ἔδωσε τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς σ' ἓνα ἔθνος, ποὺ χωρὶς αὐτὴν δὲν θὰ ἄξιζε νὰ ζῇ καὶ ἔδωσε στὸν ἄλλο κόσμον τὴν ἀπόδειξη πὼς ἀξίζει νὰ ζῇ. Αὐτὴ τὴ πράξις τῆς λευτεριάς ἔρχεται νὰ συμπληρωθεῖ ὁ δημοτικισμὸς, θέλει νὰ δημιουργήσῃ καὶ πνευματικὴ λευτεριά.

ἀφοῦ ἡ πληθώρα εἶναι τέτοια ποῦ εἶναι. Ἔτσι οἱ λίγοι γνήσιοι ἐργάτες τοῦ ἀληθινοῦ πνεύματος τοῦ δημοτικισμοῦ ἀπομονωθήκανε σέ μερικές γωνιές καὶ δὲν μπόρεσαν, εἴτε στὸ ὑπουργεῖο τῆς παιδείας ἦταν, εἴτε στὰ πανεπιστήμια, εἴτε στὴ μέση, εἴτε στὴν καιώτατη παιδεία, εἴτε στὴν ἰδιωτικὴ ζωὴ, ν' ἀναστρίλωνε τὸ ῥεῦμα αὐτὸ τοῦ πνευματικοῦ νεοπλουτισμοῦ καὶ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τυχοδιωκτισμοῦ, καὶ ἄλλοτε κρύβεται καίτω ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς παιδαγωγικῆς, ἄλλοτε καίτω ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς φιλοσοφίας, καὶ ἄλλοτε καίτω ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ προσηυτισμοῦ, καὶ ποῦ ἔχει βαρεῖες συνέπειες γιὰ τὴ στοιχείωση τοῦ νέου ἀνθρώπου στὴν Ἑλλάδα, γιατί ἀλήθεια ὁ νέος αὐτὸς ἄνθρωπος εἶναι λειψὸς καὶ πνευματικῶς, ἀλλὰ κυριώτατα ἠθικῶς. Κάθε φορὰ δὲ ποῦ οἱ γνήσιοι ἐργάτες τοῦ δημοτικισμοῦ ἀνοιξαν τὸ στόμα των νὰ εἰποῦνε καίτι ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ τυχοδιωκτισμοῦ -- ἂν καὶ δὲν ἔγινε ἀκόμα αὐστηρὴ κριτικὴ ἐναντίον του -- δεχθήκαν ὄβριες ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ ἀναρτίθμητους νόθους φίλους τοῦ δημοτικισμοῦ. Νομίσανε τοῦτοι οἱ νόθοι τοῦ πνεύματος πὺς ἂν σπεύσασινε νὰ φθιάσασινε τοὺς εὐρωπαϊκούς, καὶ ἀφοῦ τρέξουν καὶ τρέξουν γυρίζουν καίθε φορὰ μὲ φρεγγικούς ὄρους στὸ στόμα, μὲ σκλάβες ψυχὲς καὶ κακόζηλους τρόπους.)

Ὁ δημοτικισμὸς, ποῦ στὴν οὐσίαν του σημαίνει τὴν πνευματικὴ ὄψη τῆς μεγάλης ἰδέας τοῦ νεοελληνισμοῦ, ποῦ ἔλαμψε (Σολωμὸς) μαζί μὲ τὴν ἠθικὴ τῆς ὄψης -- τὴν ἐπανόσταση τοῦ εἰκοσιένα -- εἶχε τὸ ἀτύχημα, ἀργότερα, ὅταν τὸ ἔθνος ζήτησε νὰ ξαναγίνει σῶμα μὲ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ, ἀπὸ κεντρικὴ ἰδέα τοῦ νεοελληνισμοῦ -- γιατί δημοτικισμὸς σημαίνει τὴ δυνατότητα ἐνὸς νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἐνὸς

1) Δὲν μπόρεσαν ποτέ νὰ καταλάβουν πὺς τὸ πρόβλημα τοῦ δημοτικισμοῦ εἶναι πρόβλημα οὐσίας καὶ ὄχι μονάχα πρόβλημα τύπου, πὺς καὶ τὰ δύο μαζί συνιστοῦνε τὴ ζωὴ τῆς γλώσσας. Ὅστε νομίσανε ὅτι τὸ πρόβλημα τοῦτο θὰ λυθῆι μὲ ἔργα πραγματικῆς πνευματικῆς αἰξίας, καὶ ὅτι θὰ πρέπει νὰ περάσει τουλάχιστον ἓνας αἰῶνας ἐντατικῆς ἐργασίας γιὰ νὰ ἠθάσει τὸ ἔθνος σὲ μιὰ ἑνωμένη καὶ ἑποικονομικὰ ἁρμονισμένη γλώσσα, καὶ νὰ εἶναι ἔκφραση τοῦ ἠθικοῦ, τοῦ πνευματικοῦ, τοῦ καλλιτεχνικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ του βίου. Λεῖπει ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς ἡ ἔννοια τῆς ὀριμότητας τῆς πνευματικῆς ζωῆς, καὶ ἡ ἔννοια τοῦ καιροῦ. Δὲν γνωρίζουν πὺς χρειάζεται καιρὸς γιὰ νὰ ὀριμώσει ἡ πνευματικὴ ζωὴ ἐνὸς ἔθνους. Εἶναι ὅμως οἱ ἄνθρωποι αὗτοι συνέπειες μὲ τὸν ἑαυτὸ τους, γιατί ὅτε οἱ ἴδιοι ὀρίμασαν, οὗτος καιρὸς εἶχαν γιὰ νὰ ὀριμώσουν, ἀφοῦ «κάρπασαν» χωρὶς «ν' ἀνθήσουν».

νεοελληνικοῦ πνεύματος—να γίνει, κατὰ κακὴ μοῖρα, ὑπόθεσι κομμα-
τικῆ. Καὶ σ' αὐτὸ βοηθήσανε ὄχι μονάχα ἐκεῖνοι ποὺ πολέμησαν
τὴν ἰδέα τοῦ δημοτικισμοῦ, οἱ σχολαστικοὶ καὶ καθυστερημένοι, ἀλλὰ
κυρίως οἱ πάμπολλοι νόθοι φίλοι τοῦ δημοτικισμοῦ, οἱ ὑπερπροοδευ-
τικοί, ποὺ ζήτησαν ἀπὸ τὸ δημοτικισμὸ πρόσκαιρα κέρδη γιὰ τὴν
ζωὴ των.

Μιὰ κι' ἔγινε τὸ μεγάλο κακὸ στὴ μεγάλη πνευματικὴ ἰδέα τοῦ
νεοελληνισμοῦ, μιὰ καὶ ἡ ἐθνικὴ αὐτὴ ἰδέα ἔγινε, τοῦλάχιστον πρόσ-
καιρα, κομματικῆ, —γιατὶ δὲν μποροῦνε νὰ μείνουνε τὰ πράγματα ἐκεῖ
ποὺ εἶναι σήμερα, ἀλλοιῶς τὸ ἔθνος τοῦτο δὲν θὰ μπορέσει νὰ ζήσει—
εἴτανε πιά φυσικὸ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος μιὰ μεγάλη μερίδα τοῦ ἑλληνικοῦ
λαοῦ νὰ μισήσει τὸ δημοτικισμὸ σὰν ἐχθρὸ τῆς πατρίδας, κι' ἀπὸ τὸ
ἄλλο μέρος νὰ μαζευθοῦνε γύρω ἀπὸ τοὺς μαχητὲς τῆς ἰδέας τοῦ δη-
μοτικισμοῦ, κοντὰ στοὺς λίγους γνήσιους φίλους καὶ πάμπολλοι νόθοι
φίλοι, ποὺ ἐπήγαζαν ἀπὸ τὸ κόμμα ποὺ ἔτυχε νὰ συνδέσει τὴ ζωὴ
του μὲ τὸ δημοτικισμὸ. Ἔτσι συγκεντρώθηκε γύρω ἀπὸ πέντε—ἕξι
πρόσωπα, ποὺ πονοῦσαν γιὰ τὴν ὑπόθεσι τοῦ δημοτικισμοῦ, ἓνα
σμήνος ἀπὸ καιροσκόπους, ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ ζητοῦσαν εὐκολὴ ἀπο-
κατάστασι. Στὴν ἐποχὴ δὲ τῆς μεγάλης βοῆς μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς
τοὺς καιροσκόπους κατάφεραν νὰ πείσουνε τοὺς ἄλλους—πολλὲς φο-
ρὲς μάλιστα καὶ τοὺς πρωτεργάτες τοῦ δημοτικισμοῦ—πὼς εἶναι ἄν-
δρες μὲ ἐξαιρετικὴ πνευματικὴ ἀξία καὶ νὰ ὑποβάλουνε καὶ στὸν
ἑαυτὸ τους, ἀλλὰ πρὸ πάντων στοὺς ἄλλους τὴν ἰδέα πὼς εἶναι «μεγά-
λοι ἄνδρες», καὶ ἔτσι ἦρθε μιὰ στιγμὴ ποὺ εἶχε γιομίσει ἡ Ἀθήνα
ἀπὸ σπουδαίους πνευματικούς ἀνθρώπους. Τὴν ὥρα δὲ ποὺ οἱ περισ-
σότεροι ἀπὸ τοὺς γνήσιους καὶ νόθους φίλους τοῦ δημοτικισμοῦ, γι-
ορτάζανε τὰ ἐπινίκια ἢ καὶ τὴν κρίσιμη ἀκόμη στιγμὴ τοῦ ἀγῶνα,
κατωρθώσανε μερικοὶ, οἱ ἐπιτηδειότεροι ἀπ' ὅλους καὶ ἀριστοτέχτες τῆς
ρωμέϊκης ἐξυπνάδας, ν' ἀναρριχηθοῦνε στὴν κορυφὴ τοῦ δένδρου τῆς
παιδείας κι' ἀπὸ ἐκεῖ νὰ χύσουν δηλητήριον σ' ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ
σώματος τῆς ἑλληνικῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ νὰ προσπαθήσουνε νὰ τὸ
ναρκύσουνε, κι' ἔτσι ὑποῦλα νὰ ζητήσουνε νὰ τοῦ ἀλλάξουνε τὴν πί-
στι, γιατί ἀλλοιῶς φοβόνταν πὼς κάποτε θάρθει ἡ ὥρα τῆς κρίσεως.
Μὴ ἔχοντας οἱ ἴδιοι τίποτε γερὸ καὶ γνήσιο μέσα τους, ἄρχισαν

νά διακονεύουνε στην ξένη αγορά κι' ό,τι τυχαίο και πρόστυχο βρήκανε μπροστά τους τὸ μάζεψαν και τὸ φέρανε και τὸ προσφέρανε στην ψυχὴ τοῦ δύστυχου τοῦ διασκόλου, ποὺ ἦτανε ἡ μοῖρα του—μιά και δὲν εἶχε ἄλλη διέξοδο— και δέχεται ό,τι τοῦ δίνανε μὲ συστηματικὴ προπαγάνδα αὐτοὶ οἱ ἐπιτηδεῖαι ποὺ συνδέσανε και και τὰ ὕλκιων συμφέροντα μὲ τὶς πρόστυχες αὐτὲς πνευματικὲς προσφορὲς. "Ἔτσι πέτυχαν νὰ φέρουνε πολλῶν διασκόλων τὴν ηρωικὴ, ἠθικὴ και πνευματικὴ εὐρωστίαι, τὴν ἠθικὴ και πνευματικὴ λιτότητα αὐτῶν τῶν ἡρώων τῆς ἑλληνικῆς ἐπαρχίας, ποὺ μαζί μὲ τοὺς ἄλλους ἡρώες τοῦ δικαστικοῦ κλαίδου, δούλεψαν ἕκαστὸ χρόνιο ἀκούραστα γιὰ νὰ ἀναθρέψουν ἀπὸ τὸ τίποτα ἕνα νέο λαό, ἐμπιστευμένον σ' αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς ἡρώες τοῦ σπαιθοῦ ποὺ γένησαν τὴ λευτεριά. Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγάλο καιὸ ποὺ ἔγινε, και ὄχι ὅτι ἔγιναν και μερικοὶ διασκόλοι κομμουνιστὲς—γιατὶ ἀληθινοὶ κομμουνιστὲς δὲν ὑπάρχουν στην Ἑλλάδα. "Ἔγινε και πρωτόκουστο ἄρχισε νὰ πληθαίνει μέσα σ' ἕνα κλαῖδο, ποὺ τέτοια τὸν στόλιζαν ἠθικὰ προτερήματα, ἡ ἐπιτηδειότητα και ὁ τυχοδιωκτισμός, ὁ μεταπρατισμὸς και ἡ χαλαρότητα στὴ συνείδηση, ἡ ἀπαιδευσία και ἡ ἀμορφωσιά, ὁ ξηπασμὸς μπροστά σὲ μερικὰ καὶ λίγα και σὲ μερικὲς ἐμπαιθεῖς φρεσίαις, καιωμένες ἐπιτηδες γιὰ νὰ ἐρεθίζωνται οἱ ἀμόρφωτες μύζες.

Ἐἶναι σαφὲς πὸς μερικοὶ ἀπὸ κείνους ποὺ πολέμησαν στὴν ἀρχὴ γιὰ τὴν ἐπικράτηση τοῦ δημοτικισμοῦ, γοητευτήκανε τόσο πολὺ ἀπ' αὐτὴ τὴ βοή και ἀπὸ αὐτὸ τὸ μεθύσαι τῆς μύζας ποὺ νόμισαν πὸς ὅ,τι εἶχε νὰ γίνει γιὰ τὸ δημοτικισμό και τὸν ἑλληνισμό ἔγινε, και πήρουνε τὸ δρόμο γιὰ τὸν κομμουνισμό. Αὐτοὶ εἶναι ἄνθρωποι ποὺ τρέχουνε πάντα, «οἱ ἀεὶ ρέοντες», ποὺ δὲν μπορούνε ποτὲ νὰ σταθοῦνε καιθενά, δὲν ἔχουνε καιμιὰ ρίζα μέσα τους, και εἶναι ἕτοιμοι νὰ ἀρνηθοῦνε αὐριο τὸν κομμουνισμό, ὅταν δὲν θὰ εἶναι και τοῦ συμφεῖ νὰ εἶναι καινὲς κομμουνιστῆς. Αὐτοὶ εἶναι πραγματικοὶ τυχοδιῶκτες, εἶναι δὲ οὐσιαστικὴ ἀνωμαλία νὰ ὀνομάζωνται κομμουνιστὲς, τὸ ἀληθινὰ των ὀνομα εἶναι «λογοκόποι τῆς ἀγορᾶς».

"Ἄλλοι καιὶ ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτες του δημοτικισμοῦ, μὴ ἔχοντας ἐμπειρία τῶν ἀνθρώπων και ὄντας ἀγαθοί, πιστέψανε πὸς ὅλοι αὐτοὶ ποὺ τοὺς περιτρογυρίζανε, ὅλος αὐτὸς ὁ ἔσμος των καιροσκόπων,

είναι πραγματικοί πιστοί και γνήσιοι εργάτες του δημοτικισμού και τους χρησιμοποίησαν για να καλλιεργήσουν την ιδέα του, ενώ αυτοί καλλιεργούσαν μονάχα τα ταπεινά των συμφέροντα. Έτσι άθελα έβλαιψαν κι αυτοί οι άγαθοί εργάτες του δημοτικισμού τον τόπο, γιατί δημιουργήσανε πολλούς ανάξιους ανθρώπους, τους τοποθετήσανε στα σταυροδρόμια των εκπαιδευτικών θέσεων για να προπαγανδίζουν τάχα την ιδέα του δημοτικισμού, ενώ αυτοί δουλεύανε για τη χαλάρωση του διδασκαλικού ήθους και τον έξευτελισμό της έννοιας του ανθρώπου.

Ελάχιστοι από τους πρωτεργάτες κράτησαν κριτικό κεφάλι, έδειξαν δισταγμό απέναντι σ' αυτόν τον όχλο, και βλέπανε πώς όλος αυτός ο θόρυβος, όλη αυτή ή βοή δεν ήτανε τίποτα άλλο παρά ή μετουσίωση της φωνής των επιτηδείων σε κούφιας και ψεύτικες φράσεις, που είχανε σκοπό να τους κάμουν εύκολότερο το δρόμο προς την ανάβαση. Ελάχιστοι από τους πρωτεργάτες είχανε τη μνήμη του όλου προβλήματος, και τη βεβαιότητα πως τίποτα γερό δεν μπορεί να γίνει, αν δεν κρατηθούμε κοντά στη ρίζα της ζωής μας, της δικής μας ιστορίας, και δεν πιασθούμε σφιχτά από την αληθινήν ιδέα του έαυτού μας, που φανερώνεται εδώ και τρεις χιλιάδες χρόνια, κάθε τόσο μέσα στην ιστορική πορεία του έθνους μας. Ελάχιστοι είχανε το νοῦ και τη φρόνηση να συνδέσουνε το πρόβλημα του δημοτικισμού με την κλασική Ελλάδα και να είποῦνε πως δεν μπορεί να σιαθει αληθινός δημοτικισμός, χωρίς γερή κλασική παιδεία, χωρίς κλασικά γράμματα. Οι έλάχιστοι αυτοί κρατηθήκανε πάντα μακριά κι από τα υλικά συμφέροντα που συνδεθήκανε με το κίνημα του δημοτικισμού και δέχθηκαν το μίσος όλων, γιατί δεν έγιναν όργανα ταπεινωτέρων σκοπών.

Το έλεεινότερο έλάττωμα των καιροσκόπων του δημοτικισμού είναι ότι αποφεύγουνε να υποταχθουνε στο σκληρότατο αίτημα που θέτει ο δημοτικισμός, στο αίτημα που ζητάει να μετουσιωθουνε με σκληρή δουλειά τα παλιά από τα καινούργια. Το αίτημα αυτό λέει, να δημιουργήσωμε με το αληθινό πνεῦμα του δημοτικισμού όλα στην πνευματική μας ζωή, να ξανασυνθέσωμε μ' αυτό το πνεῦμα όλη την ιστορία του έλληνισμού, όλα τα γράμματα του έλληνισμού να τα ίδου- με μ' αυτό το πνεῦμα, να αναβαπτίσωμε όλο το ιστορικό είναι του έλ-

ληνισμού στὸ πνεῦμα τοῦ δημοτικισμοῦ, γιατί δημοτικισμὸς σημαίνει στὴν οὐσία του καὶ στὴ ρίζα του μεταστροφή τῶν περαιομένων καὶ μαζί δημιουργία καινούργιων μορφῶν τοῦ πνεύματος. Δημοτικισμὸς σημαίνει ζωντανὴ καὶ οὐσιαστικὴ μνήμη τοῦ παρελθόντος. Τουναντίον οἱ καιροσκόποι καὶ στραμακῆσανε πεινασμένοι καίτω ἀπὸ τὰ δένδρα τοῦ δημοτικισμοῦ, κοίταζαν νὰ μιζέρησανε τὰ φύλλα καὶ ἀφήσανε οἱ ἐργάτες ἢ ἐπὶ γέν ἄλλοι, στὸ ἐξωτερικόν, γὰρ νὰ ἀρπαξοῦνε ὅ,τι κι' ὅ,τι καὶ νὰ γυρίσουνε νὰ διδάξουνε καὶ τοὺς νεώτερους αὐτὴ εἰς μέθοδο τῆς πνευματικῆς ἀρπαγῆς.

Ἐνῶ ὁ δημοτικισμὸς ζητοῦ ἀπὸ τὴ δραστηρὴ προχὴ τοῦ γενεγεννημένου ἔθνους, ἔχοντας γὰρ βίαση τὰ δεδομένα της, νὰ ἀφομοιώσῃ τὰ πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ ἀγαθὰ τῆς ἱστορίας του, γὰρ νὰ μπορέσῃ νὰ μορφώσῃ δοκιμασμένες δικές της πνευματικὰς μορφάς¹⁾ οἱ καιροσκόποι τοῦ δημοτικισμοῦ καταγίνονται στὸ πῶς νὰ ξεγελοῦσιν τοὺς νέους καὶ τοὺς ἀνείδεους, καὶ εὐκολοὶ μαγεύονται μὲ τὰ πολυχρόμα λόγια. Καὶ βρήκανε γὰρ τὸ σκοπὸν τους ἔνα μέσο καὶ κινεῖται πολὺ εὐκολοί. ἔπαινε στοὺς νέους, πῶς δὲν ἔχομε ἀνάγκη ν' ἀφομοιώσωμε τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ τῆς ἱστορίας μας, ἀλλὰ μπορούμε νὰ βγοῦμε ἀμέσως ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἱστορίαν της καὶ νὰ συναντηθῶμε ἀπ' εὐθείας ἐκεῖ πέρα στὴ δύση μὲ τοὺς εὐρωπαίους.

Οἱ ἀρχαῖοι, εἶπανε, δὲν εἶναι μονάχα δύσκολοι, μὰ εἶναι καὶ ἀνώφελοι. Οἱ ἀρχαῖοι εἶναι μακριὰ ἀπὸ μᾶς, ἐνῶ οἱ εὐρωπαῖοι εἶναι κοντὴ μας καὶ εὐκολοί. Ἔνα ἀπλὸ ταξίδι μᾶς φέρνει ἀμέσως κοντὴ τους. Οἱ ἀρχαῖοι εἶναι νεκροί, οἱ εὐρωπαῖοι ζωντανοί. "Ὅσοι ἀγαπᾶνε τοὺς ἀρχαίους εἶναι νεκρόφιλοι, ὅσοι τοὺς εὐρωπαίους ζωντανοί. "Ὅτι τώρα γὰρ τοὺς πραγματικὰ ζωντανούς δὲν ὑπάρχουνε νεκροί καὶ ὅτι γὰρ τοὺς πραγματικὰ νεκρούς δὲν ὑπάρχουν ζωντανοί αὐτὸ δὲν τὸ

1) Παράδειγμα δυνατό τέτοιου προσπαθῆσαις εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ Ν. Πολίτη. Οἱ ἄνθρωποι ὅμως τοῦ πνευματικοῦ νεοελευθεριακοῦ κινήσαν τὸν Πολίτη μονάχα ἐν ὅσῃ ζοῦσε. Οἱ περισσότεροι τῶν κινήσαν, γιατί τὸν ἠθύναν. Τώρα ἀρχίζουν νὰ ἀδιαφοροῦνε γὰρ τὸ ἔργο του ὅχι γὰρ νὰ κινε πᾶσι πέρα ἀπὸ κείνον, ἀλλὰ γὰρ νὰ δούλουνε πῶς εἶναι προσδοκαστοί, γιατί δὲν εἶναι πάλι τοῦ σπυροῦ νὰ εἶναι κανεὶς φίλος τοῦ πνεύματος του λαοῦ, τοῦ μυθικοῦ, τοῦ ποιητικοῦ, τοῦ ἠθικοῦ, (ὅπως ἦταν ὁ Πολίτης στὴν βαθύτατη σημασία καὶ ἔχει ἡ φιλία, στὴν ἀρροβαίαν πνευματικὴ ἠσχέση), ἀλλὰ φίλος τῆς ἁμορφῆς μᾶς.

νοιώθουνε οί καιροσκόποι αὐτοὶ πὸν φυτοζωοῦνε πνευματικά. Οἱ σχολαστικοὶ τοὺς εἶχανε βέβαια προπαρασκευάσει τὸ ἔδαφος γιὰ νὰ μπορέσουν αὐτοὶ νὰ κάμουν τέτοια σπορά· γιὰτὶ οἱ σχολαστικοὶ εἶχανε κάνει τοὺς ἀρχαίους σὰν ἀνθρώπους χωρὶς αἷμα καὶ χωρὶς ψυχὴ, χωρὶς πόνο καὶ χωρὶς ἔρωτα γιὰ τὴ ζωὴ, σὰ σκέλεθρα πὸν πρέπει νὰ τὰ τιμᾶμε γιὰ τὸ μεγάλο ὄνομα πὸν ἔχουνε στοὺς ξένους. "Ἐπειτα εἶχαν εἰπεῖ καὶ δίδασκαν καὶ διδάσκουν ἀτυχῶς ἀκόμα, πὸς πρέπει νὰ μιμηθοῦμε τοὺς ἀρχαίους, ἀντὶ νὰ διδάξουνε πὸς πρέπει πρῶτα καὶ κύρια νὰ τοὺς ξαναδημιουργήσουμε, νὰ τοὺς χαροῦμε, γιὰτὶ αὐτὸ εἶναι πὸν πρέπει νὰ κάνομε—καὶ αὐτὸ κάνουν καὶ οἱ ξένοι—νὰ τοὺς χαροῦμε τοὺς ἀρχαίους, νὰ χαροῦμε τὴν ὠμορφιά τους, τὴν ἀνθρωπιά τους, τὴ λεβεντιά τους καὶ τὴ μίμηση νὰ τὴν ἀφήσουμε κατὰ μέρος, γιὰτὶ ἡ μίμηση νεκρώνει πάντα καὶ ἐκεῖνον πὸν μιμεῖται καὶ ἐκείνους πὸν μιμεῖται· νεκρώνει καὶ τὸ ὑποκείμενο καὶ τὸ ἀντικείμενό της.

Μονάχα ἄμα νοιώσωμε καὶ χαροῦμε τοὺς ἀρχαίους, μπορεῖ νὰ μείνει κάτι μέσα μας, νὰ μείνει στὴν ψυχὴ μας κάποια ἀχτίδα ἀπὸ τὸ φῶς πὸν σκορπίζουνε ἐκεῖνοι οἱ ἀθάνατοι γιὰ τοὺς ζωντανούς καὶ οἱ νεκροὶ γιὰ τοὺς νεκρούς.

"Ἔτσι, μὲ τὴν ἀρνητικὴ συμβολὴ τῶν σχολαστικῶν, πὸν στὴ περίσταση αὐτὴν ἦτανε ἡ θεικώτερη προαγωγὴ τοῦ πνευματικοῦ τυχοδιωκτισμοῦ, δυσφημίσανε στὴ νεότητα τοὺς ἀρχαίους, τοὺς κλασσικούς. Ἐυκολώτερο βέβαια ἦτανε νὰ δυσφημίσουνε τὴν ἄλλη ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς. Ἀλεξανδρινισμός, βυζαντινισμός! Νὰ σύμβολα ἐλκυστικὰ γιὰ προπαγάνδα. Νὰ ἔμβλήματα καὶ συνθήματα γιὰ νὰ γίνεῖ ἡ δυσφήμιση τοῦ ἱστορικοῦ πνεύματος τοῦ τόπου. "Ὅλη ἡ ἱστορία, ὕστερα ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους, ἔτσι εἶπανε, κι' ἂν σβύσει ἀπὸ τὴ μνήμη μας, δὲ χάνομε τίποτε· ὅσο γιὰ τὴ μεγάλη πράξη τοῦ νεοελληνισμοῦ, τὴν πράξη τῆς λευτεριᾶς, κι' αὐτὴ μποροῦμε νὰ τὴν κρατήσωμε στὴ μνήμη μας μονάχα σὰν ἓνα οἰκονομικὸ γεγονός. Γενικὰ ὅλη ἡ ἱστορία μας, καὶ ἡ πρόσφατη καὶ ἡ ἀπώτερη, ἐρμηνεύεται ἀπ' αὐτοὺς μονάχα μὲ τὴ μέθοδο ἐρμηνείας πὸν προσφέρει ὁ ἱστορικὸς ὕλισμός. "Ὅλα τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς φυλῆς ἀκρωτηριάζονται γιὰ νὰ χωρέσουν στὸ στενὸ νοητικὸ σχῆμα τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ, καὶ ὅλες οἱ ἀρετές, οἱ ψυχικὲς, ἠθικὲς καὶ πνευματικὲς πὸν ἔχει ὁ λαὸς μας, κρί-

νονται αποκλειστικά με τὰ κριτήρια τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς. Ἔτσι ἡ ἱστορία χάνει τὴν προσωπικότητά της, χάνει τὴν αἴγλη τοῦ τῆς προσδίδει ἢ προσωπικότητα καὶ χάνει τὸ βάθος τοῦ τῆς ἀνοίγει ἢ συνείδηση. Ἔτσι αὐτοί, ποὺ ἔλεγαν ἄλλοτε ὅτι τὸ κίνημα τοῦ δημοτικισμοῦ ἦταν ἀκόμα στὴν ἀκμή του — πῶς εἶναι φίλοι ἀληθινοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, αὐτοὶ ποὺ ἔλεγαν ἄλλοτε πῶς εἶναι λατρευτοὶ ἰδῶλοι τοῦ ζωντανοῦ, τοῦ καθαρὰ προσωπικοῦ στοιχείου τοῦ λαοῦ, βαλθῆσαν τώρα ν' ἀποκόψουνε τὸ λαὸ ἀπὸ τὸν κόλπο τῆς μίσησός του, τὴν ἱστορία του, νὰ τοῦ πάρουνε τὸ μερικὸ γάλα καὶ νὰ τὸν θρέψουν με γάλα παραμύθιας ¹⁾.

Οἱ δασκάλοι τοῦ παλινοῦ καιροῦ μπορεῖ νὰ εἶχανε καὶ εἶχανε πολλὰ κακά — καὶ πρῶτο μεγάλο τους κακὸ ὁ σχολικισμός. Εἶχανε ὅμως ἓνα μεγάλο καλὸ, εἶχανε ἠθὸς καὶ οἱ ξηρότεροι ἀπ' αὐτοὺς εἶχανε χαρακτήρα καὶ ποιοῦσαν ἀληθινὰ γιὰ τὸν τόπο καὶ τὴν προκοπή του — ἀδιάφορο ἂν ἡ μέθοδος καὶ τὸ πνεῦμα των ἦταν ἀντίθετα πρὸς τὴν ἀνάγκη τοῦ λαοῦ. Ἀπ' αὐτὸ τὸ ἠθὸς βγήκε τὸ σπῆμα τῆς φυλῆς, τοῦ τῆς ἀδῆγησε στὸ νὰ ἐκιδιώξει τὴν ἡδαιτική της ἀκεραιότητα, ἀδιάφορο ἂν δὲν τὴν πέτυχε συνολικά. Χωρὶς ἐκείνους τοὺς παλινοὺς δασκάλους θὰ εἴμαστε ἀκόμα στὴ Λαμία. Οἱ παλινοὶ δασκάλοι δὲν κριέτησαν βέβαια ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ ἀρχαίου πνεύματος παρὰ τὸν τόπο, μὴ πίστευαν καὶ εἶχανε δέος μπροστὰ στὰ μεγάλα πρῶγματα.

Τουναντίον ἐστῶτοι οἱ κομψευόμενοι καὶ νόθαι ἄπαιδα τοῦ δημοτικισμοῦ, ποὺ ἔρχονται με θόρυβο γιὰ τὸ καινούργιο — γιὰ τὸ συγχρονισμένο, ὅπως ἀγαπᾶνε νὰ λένε — εἶναι χειρότεροι καὶ ἀπὸ τοὺς χειρότερους σχολαστικούς, πρῶτα γιατί δὲν ἔχουνε λυτρωθεῖ οὐσιαστικά ἀπὸ

1) Κι' ἔπειτα ἔχουνε τὸ θράσος νὰ κηρύττουνε πῶς πρέπει νὰ πάρουνε παράδειγμα ἀπὸ τοὺς δυτικούς εὐρωπαίους, καὶ δὲν βλέπουνε πῶς ἔχουνε καὶ χαρακτηρίζει τὸν δυτικὸν εὐρωπαῖο εἶναι ὁ σεβασμὸς ὁ βαθύτατος πρὸς τὴν παράδοση, πρὸς τὸν καθαρὰ προσωπικὸν χαρακτήρα τοῦ λαοῦ του. Γενικά αὐτὸ ξεχωρίζει τὸν ῥιζωμένο ἀπὸ τὸν ξεριζωμένο ἄνθρωπο· ὅτι ὁ πρῶτος σέβεται, νοιώθει καὶ κρατᾶει στὴν ἐσωτερικὴ του μνήμη τὴν πνευματικὴ ἠθικὴ καὶ πολιτικὴ παράδοση, ἐνῶ ὁ δεύτερος εἶναι ἐρημοσπίτης, μένει ἄπιστος τὸν βολεῖ ἢ σαιγμὴ, λησμονάει τὸν ἑαυτὸ του καὶ εἶναι ἄνθρωπος χωρὶς χαρακτήρα. Αὐτὸς ἀκριβῶς εἶναι ὁ χαλασμένος ἄνθρωπος τῶν γκιμνῶν τῶν τῶπο μαζ.

τὴν ἁμαρτία πού βάρυνε ἐκείνους, ἀπὸ τὸν στεῖρο σχολαστικισμὸ τῶν τύπων, γιατί νέους στεῖρους τύπους ἔβαλαν καὶ τοῦτοι σιτὴ θέση τῶν παληῶν — ἀντιαισθητικὴ ἀκαμψία γραμματικῶν κανόνων, κατάχρηση σιτὴ μέθοδο καὶ παραγνώριση τῆς οὐσίας καὶ σιτὸ σχολεῖο καὶ σιτὴ διαμόρφωση τῆς γλώσσας — καὶ δεύτερον γιατί δὲν ἔχουνε οὔτε ἐκεῖνο πού στολίζει τὸν ἀληθινὸ νέο, τὸν γνήσια δροσερὸν ἄνθρωπο, τὴν αἰδῶ. Καὶ μιὰ πού τοὺς λείπει ἢ αἰδῶ, τὸ νάρθεις καὶ νὰ ζητήσεις δέος ἀπ' αὐτοὺς μπροστὰ σιτὰ μεγάλα προβλήματα καὶ σιτὰ μεγάλα πρόσωπα, εἶναι ὡσάν νὰ ζητήσεις ἀπὸ τὸν ἄγριο νὰ σταματήσει τὸν ἀλαλαγμὸ τὴν ὥρα πού ἐσὺ θαυμάζεις τὴ σιγὴ τῆς φύσης του.

Ὁ πραγματικὸς δημιουργὸς καὶ γνήσιος ἐργάτης τοῦ δημοτικισμοῦ, ὁ ἀδυσώπητος λειτουργὸς τοῦ πνεύματος τοῦ δημοτικισμοῦ εἶναι πρῶτα καὶ κύρια ὁ λαός. Αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος πλάστης καὶ ὁ φυσικὸς παραγωγός, αὐτὸς πού εἶναι τόσο κοντὰ σιτὴ φύση καὶ γεννάει ὡπως γεννάει ἢ φύση, ἀβίαστα, λιτά, καὶ χωρὶς ἐπιτήδευση, σάν μιὰ ἀπρόσωπη μεγαλοφυΐα. "Ὑστερὰ ἔρχονται οἱ ποιητὲς καὶ οἱ λογοτέχνες, πού εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ξεκινᾶνε ἀπὸ τὰ δεδομένα τοῦ λαοῦ καὶ νὰ ζητᾶνε αὐτὰ νὰ ἐμβαθύνουν, αὐτὰ νὰ πλουτίσουν, αὐτὰ νὰ ἀκεραιώσουν.¹⁾ Ὑπάρχει βέβαια σιτὴν ποιητικὴ καὶ λογοτεχνικὴ ζωὴ

1) Εἶναι ἀνεκτίμητη ἢ ἀθόρυβη ἐργασία πού ἔχει γίνει γιὰ τὴ γλώσσα ἀπὸ τοὺς γεροντότερους λογοτέχνες καὶ ποιητὲς, πού σήμερα ἀκόμα ζοῦν ἀνάμεσά μας καὶ πού ἅμα λείπουν θ' ἀφήσουν ἓνα μεγάλο κενό, πού ἢ νεώτερι γενεὰ δυστυχῶς δὲν εἶναι ἄξια νὰ συμπληρώσει. Γιατί ὅλα τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν δείχνουν πῶς ἐκεῖνοι πού ἔμαθαν γράμματα ἀπ' αὐτοὺς, ὄχι μονάχα εἶναι ἀνάξιοι νὰ προσθέσουν καὶ ἓνα πετράδι σιτὸ πολύμοχθο ἐργὸ ἐκείνων τῶν ποιητῶν, ἀλλὰ καὶ κάνουν ὅ,τι μποροῦν γιὰ νὰ ὑποτιμήσουν ὅλο αὐτὸ τὸ ἐργὸ, νὰ τὸ δυσφημίσουν σιτὴ νεώτερι γενεὰ μετὴ συνειδητὴ πρόθεση νὰ διακόψουν τὴν ἱστορικὴ συνέχεια τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς. Καὶ ἐπειδὴ δὲν τολμοῦνε νὰ ἀρνηθοῦν τὴν συμβολὴ τῶν ποιητῶν αὐτῶν σιτὴ γλώσσα, ὑπονομεύουν καὶ διαμφισβητοῦν τὴν οὐσιαστικὴ καὶ πνευματικὴ ἀξία αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ γεμᾶτοι ἀπὸ τὸ φθόνο καὶ τὴν ἀρνητικότητά, πού εἶναι ἢ μοιραῖα σκιά, πού παρακολουθεῖ τὴν πορεία τῆς φυλῆς μας, γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὸν ἑαυτὸ τους καταφεύγουν σὲ νέα εἰδῶλα, προσπαθοῦν νὰ δημιουργήσουν νέες δῆθεν ἀξίες, καὶ δὲν ντρέπονται, σ' αὐτὴν των τὴν ἐθνοκτόνα καὶ μοχθηρὴ προσπάθεια, νὰ ξεπέσουν ὡς τὸν Καβάφη, τὸν ἀρρωστημένο αὐτὸν ἄνθρωπο καὶ ἀσήμαντο ποιητὴ, πού ὁ συρμὸς μιᾶς λογοτεχνικῆς ἀκαλ-

τοῦ τόπου μας ἓνα σμῆνος ἀπὸ «ποιητὲς» καὶ «λογοτέχνες» ποὺ ὄχι μόνον δὲν ἔκαμαν τίποτε γερὸ γιὰ τὸ δημοτικισμό, ἀλλὰ καὶ ἐμόλυναν τὴν ἰδέα τοῦ δημοτικισμοῦ.¹⁾ Ἀναμφισβήτητα ὅμως μπορούμε νὰ παρακολουθήσουμε μιὰ δλόκληρη παράδοση ἀπὸ ἀληθινούς ποιητὲς καὶ γνήσιους ἐργαίτες τοῦ δημοτικισμοῦ. Τελευταῖοι στὴ σειρά τῆς δημιουργίας τοῦ δημοτικισμοῦ ἔρχονται οἱ θεωρητικοί, ποὺ ζητᾶνε νὰ χύσαινε φῶς ἐπάνω στὸ ἔργο τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ποιητῶν του, νὰ τὸ θεμελιώσουνε θεωρητικὰ καὶ νὰ πείσουνε κι' ἄλλους γιὰ τὴ βαθεῖα σημασία του. Ἀπὸ τοὺς θεωρητικούς τοῦ δημοτικισμοῦ ἐνῶ περίμεναν ἴλοι νὰ βοηθήσουνε τὸ ἔργο αὐτὸ μὲ θετική, ἐπιστημονική ἐργασία - ἐλάχιστοι στρωθήκανε στὴ δουλειά. Τοὺς μετρᾶς στὰ δάχτυλα. Γι' αὐτὸ εἶναι περιττὸ ν' ἀναφέρουμε τὰ ὀνόματά των. Αὐτὴ μονάχα καινολαβαν πὼς δημοτικισμὸς θὰ εἶπεῖ θετική ἐργασία, σκληρὸς μῦθος γιὰτι ἀλλοιῶς εἶναι κίτι κούφιο καὶ χωρὶς οὐσιαστικὸ περιεχόμενο. Αὐτοὶ ἐννοίωσαν πὼς δημοτικιστὴς ἀληθινὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔχει νὰ εἶπεῖ κίτι γερὸ, ὄχι ἐκεῖνος ποὺ κρέμεται ἀπὸ τύπους καὶ σχήματα. Γι' αὐτὸ, ὄχι μονάχα τὴν κρίσιμη ὥρα ποὺ ἔγινε τὸ γλωσσικὸ κίνημα, ἀλλὰ καὶ σήμερα ἀκόμα, βρῆσκεται ἡ θεωρία τοῦ δημοτικισμοῦ πνευματικὰ γυμνή· γιὰτι ἐλάχιστοι δουλέψανε καὶ δουλεύουνε πραγματικὰ γιὰ τὴν οὐσία του. Μπορεῖ μάλιστα, χωρὶς καμμιάν ὑπερ-

λιέργητης κοινωνίας θέλησε ν' ἀντιτάξει σιὴ ποιητικὴ παράδοση ποὺ ὡς σήμερα ἀκόμα ζῆ στὴ γυλιή μας.

1) Τυπικὸ παράδειγμα τέτοιου «ποιητῆ» καὶ «λογοτέχνη» εἶναι ὁ κ. Βάρναλης, ποὺ νόμισε πὼς δημοτικισμὸς σημαίνει νὰ ἐκφράζουμε χυδαῖα καὶ νὰ συμπεριφέρουμε χωρὶς ἀνθρώπινα, καὶ πίστεψε πὼς τέχνη εἶναι νὰ μαζεῖται ὅλες τὶς ἐκφράσεις τοῦ λαοῦ γιὰ δυσάγνωστα ἀντικείμενα καὶ νὰ ζητᾶς μ' αὐτὲς νὰ ἐξευτελίσεις τὰ ἰδανικά ποὺ ἔχει ὁ λαὸς αὐτός, τὴν ἰδέα ποὺ ἔχει γιὰ τὴν ἀξία τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἐννοια ποὺ ἔχει γιὰ τὴ ζωτεραιά, τὴ λεβεντιά, τὴν ὁμορφιά. Ὁ κ. Βάρναλης νομίζει πὼς δημοτικισμὸς σημαίνει νὰ χαλάει καὶ νὰ ρυπαίνει ὅ,τι γερὸ καὶ γνήσιο ἔχει ἓνας λαὸς, ἰδέες, μύθους, παραδόσεις, μεγάλα πρόσωπα καὶ νὰ τὰ ἀντικαταστήσει μὲ τὸν ἐξευτελισμένον καὶ χαλασμένον «νέον ἄνθρωπον». Καὶ ὅλα αὐτὰ γιὰτι; γιὰτι φαίνεται πὼς ὁ ἴδιος ἔχει τόσο ἐξευτελίσει τὴν ἐννοια τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ λαοῦ μέμα του, ποὺ αἰσθάνεται δυσάρεστη μόνωση στὸν ἐξευτελισμένον αὐτὸν καὶ ζητάει συντρόφους τῆς τέτοιας νοσοτροπίας. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀξιοθρήνητο καὶ ὄχι ὅτι ὁ κ. Βάρναλης ἔγινε κομμουνιστὴς. Τὸ ἀξιοθρήνητο εἶναι ὅτι ὁ κ. Βάρναλης εἶναι χαλασμένος ἄνθρωπος καὶ ζητᾶει νὰ χαλάσει καὶ ἄλλους.

βολή, νὰ εἰπεῖ κανεὶς, πὼς σήμερα εἶναι γυμνότερος πνευματικὰ ἀπὸ τότε, πὼς τότε τὰ πνευματικὰ του ὄπλα ἦτανε καὶ περισσότερα καὶ δυνατώτερα ἀπὸ τώρα, γιατί δαπάνησε πολλὰ ἀπὸ τὰ ὄπλα του γιὰ νὰ επικρατήσῃ καὶ γιατί πολλὰ ξοδέψανε μάταια οἱ νόθοι φίλοι του, δυσφημίζοντας καὶ θολώνοντας τὶς καθαρὲς πηγὲς τοῦ ἀληθινοῦ δημοτικισμοῦ, τὴν λαϊκὴν παράδοση, τὰ πραγματικὰ ἰδανικά, τὶς πραγματικὰς ἀρετὰς τοῦ λαοῦ καὶ ἔπειτα τὴν ἱστορία του.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς καλοὺς καὶ ἐργατικὸς θεωρητικὸς ἔχομε τοὺς δεινοὺς λογοκόπους, χίλιες φορὲς χειρότερος ἀπὸ τοὺς λογοκόπους τοῦ σχολαστικισμοῦ, γιατί εἶναι καὶ φύσεις τυχοδιωκτικὲς. Εἶναι οἱ «κομποῖ» ὁπαδοὶ τῆς ἰδέας τοῦ δημοτικισμοῦ· αὐτοὶ ποὺ εἶχανε τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ ντύνουν τὰ γραφόμενά τους ὅπως ζητοῦσε τὸ τυπικὸ τῆς δημοτικῆς, καὶ νὰ παρουσιάζωνται ζητῶντας θέση μὲ τὸ πιστοποιητικὸ τῆς δημοτικῆς, ἂν καὶ στὸ βάθος ἦταν κρυπτοκομμουνιστῆς. Ὑπῆρξαν στιγμὲς ποὺ νομίζονταν, καὶ πολλοὶ ἔξακολουθοῦν ἀκόμα νὰ νομίζονται πνευματικοὶ ἄνθρωποι, ἐνῶ δὲν εἶναι παρὰ ἢ ὑποκριτικὰ κρυμμένη πνευματικὴ ψευτιά, ποὺ φαίνεται ἀμέσως, μόνις λιγάκι ἀνασηκώσεις ἀπὸ τὰ γραφόμενα καὶ τὰ λεγόμενά των τὸν πέπλο τῆς ἡμιμάθειας ποὺ τὰ καλύπτει. Ἄνθρωποι χωρὶς καμμιά πνευματικότητα καὶ πρὸ παντὸς χωρὶς καμμιά πίστη στὴν ἱερότητα τοῦ ἀγῶνα τοῦ δημοτικισμοῦ, εὐλύγιστοι ἀπεριόριστα στὴ συνείδηση, χαλάρωσαν τὴν αὐστηρότητα τοῦ διδασκαλικοῦ ἥθους στὸν τόπο μας καὶ συνέτειναν πολὺ στὸ νὰ δημιουργηθῇ ὁ τύπος τοῦ ἐμπόρου τῆς δημοτικῆς.¹⁾ Ὁ τύπος αὐτὸς εἶναι τὸ

1) Αὐτὸς εἶναι ὁ χαλασμένος ἄνθρωπος ποὺ γυρίζει ἀπὸ τὸ πρωτὸ ὡς τὸ βράδυ στοὺς διαδρόμους τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας, στοὺς προθαλάμους τῶν συνεδριάσεων τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου—ἢ καμμιά φορὰ εἶναι καὶ μέλος τοῦ συμβουλίου—γράφει γραμματάκια, ὑποχρεώνει διαρκῶς τοὺς ἄλλους, τρέχει, κολακεύει, περιποιεῖται τοὺς χαζοὺς, καὶ τοὺς ἀνείδεους γιὰ νὰ τοὺς ἔχει, σὲ μιὰ ἐνδεχόμενη στιγμῇ, ὄργανα τῶν σκοπῶν του. Καὶ καταφέρει πράγματι στὸ τέλος νὰ ὑποβάλῃ σ' ὄλους αὐτοὺς τὴν ἰδέα καὶ νὰ τοὺς πείσει τόσο γιὰ τὴν ἀξία του, ὥστε νὰ μιλάνε ὅλοι γι' αὐτόν· ὅπως κατορθώνει ὁ πραγματευτῆς ποὺ περνᾷ ἀπὸ τὰ χωριά νὰ πείσει τὶς γυναικοῦλες τοῦ λαοῦ νὰ μιλάνε γιὰ τὴν ἀξία τῶν ἐμπορευμάτων του. Κάποτε ἀνανήπτου μερικοί, ἀλλὰ τότε εἶναι ἀργά, γιατί τὸ κακὸ ἔχει γίνει. Σ' αὐτὴ τὴν ἐμπορεία τοὺς

ἀντίστοιχο τοῦ ἐμπόρου ψιλικῶν στὴ ὕλική ἀγορά. Κανείς ἀπ' αὐτοὺς δὲν πονάει γιὰ τὸ λαό, κανείς δὲν μελέτησε πραγματικὰ τὴν ὁμιροφία τῆς ψυχῆς καὶ τῆς γλώσσας του· στὰ ἀλήθεια αὐτοὶ εἶναι ποὺ προδώσανε τὸ λαὸ καὶ τὰ ἱερὰ του, γιὰτὶ λαὸς δὲν εἶναι τὸ σήμερον—ὅπως ἰσχυρίζονται αὐτοὶ—ἀλλὰ τὸ χθὲς καὶ τὸ προχθὲς· λαὸς εἶναι μνήμη μὲ διάφορα μακρουνή.

Στὴν οὐσίᾳ δὲν ὑπάρχει καμμιά σοβαρὴ διαφορὰ ἀντίμεσα αὐτῶν τῶν ἐμπόρων τοῦ δημοτικισμοῦ καὶ ἐκείνων ποὺ πῆγανε φανερὰ στὸν κομμουνισμό, γιὰτὶ καὶ τοῦτοι καὶ κείνοι προδιώσανε τὸ λαό, μ' ὅλο ποὺ λένε πὼς ὅ,τι κάνουνε τὸ κάνουνε γιὰ τὸ λαό. *Εἶναι προδοσία τοῦ λαοῦ τὸ νὰ πῶς νὰ τὰ ἀλλάξεις τὴν πλάτη, τὸ νὰ θέλεις νὰ τοῦ ἀφαιρέσεις τὴν ἰδέα τῆς ἱστορίας του, τὸ νὰ ζητῆς νὰ τοῦ ἀμνησιώσεις τὰ ἀριεὶ ἰδιαιτικά του, ποὺ εἶναι φυτωμένα ἀπὸ τὴ ψυχὴ του καὶ ἀπὸ τὰ χόματα του· προδοσία εἶναι τὸ νὰ ζητῆς μὲ κάθε τρόπο νὰ συκοφαντήσεις τοὺς εὐγενέστερους καρποὺς τῆς ἱστορίας του, νὰ προσπαθεῖς μὲ κάθε μέσο νὰ τοῦ κάνεις μισητὴ τὴ λευτεριά του· προδοσία εἶναι αὐτὴ ἡ νεοπλουτικὴ ἀσχημία ποὺ γίνεται σὲ περιοδικὰ καὶ σὲ φυλλάδες πληρωμένες ἀπὸ ξένη προπαγάνδα. Σὲ τί σημεῖο ψυχικοῦ καὶ ἠθικοῦ ἐξευτελισμοῦ πρέπει νάχει πέσει κανείς γιὰ ν' ἀρνιέται τὴν ὁμιροφία καὶ τὴ λεβεντιά τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ νὰ χύσκει θαιμιάζοντας τοὺς Σκυῖτες.)*

Καὶ ἂν ἀκόμα θελήσει κανείς νὰ παραβλέψει τὸ «πνεῦμα» τῶν προπαγανδιστικῶν ὀργάνων, καὶ προσέξει μονίχα τὸ γράμμα, τὴν

ξεπερνᾶνε ὅλους τοὺς ἄνδρες μερικὸς τεχνίτες, ποὺ μεταχειρίζονται τὸν δημοτικισμό, τὴν παιδαγωγική καὶ τὴ φιλοσοφία γιὰ φερῶδες καὶ καταφύσσον ἀπὸ τοὺς ἀγαθεὶς ἢ καὶ τοὺς ξικαισμένους μαρματῶ στὴν κίτ ἀσήμαντη γυναικεία ἐκδήλωση, νὰ ἐπιτέχουν προνόμια καὶ θέσεις ἀνώτερες τῶν ἀνομιῶν του, ζημιώνοντας ἔτσι τὴν δημοτικιστικὴν ἰδέα.

1) Στὸν τόπο μας εἶναι σήμερον τοῦ σαρμαῦ νὰ εἶσαι εὐληθὴς καὶ φίλος τῶν Σκυθῶν. Στὴ σκευοφιλία αὐτὴ διακρίνονται καὶ μερικὸί νέοι «καλῶν τέχνη-γενειῶν» ποὺ εἶναι βουτηγμένοι στὸ χρῆμα καὶ ποὺ δὲν ἔγνωσαν ποτὲ τί θὰ εἶπαι πόνος τῶν παιδιῶν τοῦ λαοῦ, οὔτε μποροῦν νὰ νοιώσουν τί σημαίνει ἑλληνικὴ δυστυχία. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ καλεῖ ὁ σαρμαῦ, θέλουν καὶ αὐτοὶ νὰ κάνουν πὼς νοιώθουν ἀπὸ τὴν ὁμιροφία τῆς δυστυχίας, καὶ ἔχουν τὴν αὐταρέσκεια νὰ ἐπιδεικνύουν αὐτὴ τὴ «συγκίνησή» του μὲ ἔξωτερικὰ σύμβολα, μὲ κακότεχνους στίχους, μὲ κακόζηλη πρόζα καὶ μὲ ἀνάλογη περιβολή. Εἶναι ἡ φρενιὰ τοῦ κακοῦ ρομηοῦ ποὺ κρύβεται μέσα στοὺς νέους τόπους.

γλώσσα, θὰ πεισθεῖ γιὰ τὴν προδοσίαν ποὺ κάνουν στὸ λαό, γιὰ τὴν γλώσσα αὐτὴ εἶναι ἀντίθετη καὶ στὸ αἶσθημα καὶ στὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ.

Κάποιος ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἐμπόρους τῆς δημοτικῆς μοῦ ἔλεγε κάποτε, πὼς κάθε φορὰ ποὺ ἓνας Νεοέλληνας ἀνοίγει τὸ στόμα του, καὶ μιλάει γιὰ τοὺς ἀρχαίους, θὰ πρέπει νὰ στέκει πίσω του ἓνας Σκύθης μ' ἓνα ρόπαλο καὶ νὰ τοῦ καταφέρει ἓνα χτύπο κατακέφαλα· καὶ αὐτὸς εἶναι ἓνας ποὺ κατέχει ὑψηλὸ λειτούργημα στὴν ἑλληνικὴ παιδεία.

Θὰ ρωτήσῃ ὅμως κανεὶς· εἶναι αὐτοὶ τόσοι πολλοί; εἶναι τόσοι ὥστε νὰ μποροῦνε νὰ βλάψουνε; Πρέπει νὰ γίνῃ ἔδῳ ἢ δήλωση, ὅτι αὐτοὶ δὲν εἶναι παρὰ πολλοί, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι ἐπιτήδαιοι, ἔχουν πιάσει κεντρικὰ θέσεις, καὶ ἀπ' ἐκεῖ κάνουν τὴν προπαγάνδα τους. Οἱ λίγοι αὐτοὶ εἶναι ἀρκετοὶ γιὰ νὰ διαφθείρουν τὸ ὅλο· γιὰ τὴν ἀνάγκη πρέπει νὰ εἰπωθεῖ στὰ ἀνοιχτά, πὼς τὸ ὅλο δὲν ἔδειξε ἀκόμα τὴ δύναμή του, οὔτε ἐναντίον αὐτῶν, οὔτε ἐναντίον τῶν σχολαστικῶν. Καὶ εἶναι ἀξιοθρήνητο ὅτι τὰ δυὸ μεγάλα πολιτικὰ κόμματα, ἀντὶ μὲ κοινὴ συμφωνία, νὰ καθαρίσουνε τὸν ἐκπαιδευτικὸ κλάδο καὶ ἀπὸ τὰ ἐλεεινὰ ἀπομεινάκια τοῦ σχολαστικισμοῦ καὶ ἀπὸ τὰ ἀθλια δημιουργήματα τοῦ πνευματικοῦ τυχοδιωκτισμοῦ καὶ νὰ προχωρήσουν ἀνδρικά στὴν ἐφαρμογὴ τῆς δημοτικῆς γλώσσας καὶ στὰ γυμνάσια καὶ στὰ πανεπιστήμια, καὶ σιγὰ-σιγὰ καὶ στὸν πολιτικὸ καὶ κοινωνικὸ βίον κατατρίβονται σὲ κομματικοὺς ὑπολογισμοὺς καὶ ἔτσι ἡ μεγάλη ἰδέα τοῦ δημοτικισμοῦ πάσχει καὶ συνθλίβεται ἀνάμεσα στοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν δυὸ κομμάτων· καὶ αὐτὸ σημαίνει πὼς πάσχει καὶ συνθλίβεται ἡ παιδεία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ὅ,τι ἔγινε μὲ ὅλη τὴν ἄλλη πνευματικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ζωὴ στὴν Ἑλλάδα, μετὰ τὴν ἐπικράτηση τοῦ κινήματος γιὰ τὴν γλώσσα τοῦ λαοῦ, τὸ ἴδιο ἀκριβῶς ἔγινε καὶ εἰδικὰ μὲ τὴν φιλοσοφίαν· ἀπὸ τὴν σχολαστικὴν φιλοσοφίαν—ποὺ δὲν ἔπαυσε φυσικὰ νὰ ζῆ—πέσαμε ἀπότομα στὴν φιλοσοφικὴν ἀγυρτεία καὶ τὸν φιλοσοφικὸν νεοπλουτισμό. Ἡ συζήτηση ποὺ ἀνοιχὰ πρὸ τριῶν ἐτῶν¹⁾ μὲ τοὺς σχολαστικοὺς ἔδειξε κυ-

1) Βλέπε, Ἰ. Θεοδορακοπούλου α) Σχολαστικισμός καὶ φιλοσοφικὴ κριτική, Ἀθήναι, 1930 καὶ β) Τὰ φιλοσοφικὰ κείμενα στὰ χέρια τῶν σχολασ-

ρίως ένα πράγμα: πώς οί σχολιαστικοί δασκάλαι τῆς φιλοσοφίας στὸ Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν, χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, ἔγιναν ἀρνητικῶς ἢ αἰτία νὰ δημιουργηθεῖ στὴν Ἑλλάδα ὁ πνευματικὸς τυχοδιωκτισμός, ἢ πνευματικὴ ἀγυρτεία, μιὰ «μορφή» ἀγνωστῆ πρὶν στὰ πνευματικὰ χρονικὰ τοῦ τόπου. Γενικὰ ἓνα μεγάλο μέρος τῆς εὐθύνης γιὰ τὴν πνευματικὴ κατάντησιν τοῦ τόπου πρέπει νὰ πέσει ἐπὶ αὐτῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς, γιατί ἂν ἐκεῖ μέσα ὑπῆρχε ἀληθινὴ φιλολαγία, ἱστορία καὶ φιλοσοφία, δὲν θὰ ἦτανε τόσο εὐκόλο νὰ ξεκόβουν οἱ περισσότεροι νέοι, ποὺ ἔχουν κίτνια σπίνθη μέσα τους, καὶ νὰ πέφτουν στὰ χέρια τῶν πνευματικῶν ἀγυρτῶν. Εἶναι δὲ τόσοσ ὁ ξεπεσμός ὁ πνευματικὸς ἀδύτων τῶν ἐπιτηδείων, ποὺ συγγενεύουν ταῖς ἀπογοητευμένους νέους, ὥστε ἓνας πραγματικὸς θεωρητικὸς τοῦ ὄλισμου εἶναι κοντὰ σ' αὐτοὺς ἓνα κομμάτι μάλισμα.

Οἱ σχολιαστικοί, μὴ ἔχοντας καμμιάν οὐσιαστικὴν σχέσιν μὲ τὸ πνεῦμα καὶ ἀδυνατώντας νὰ δώσουνε κυρίως στοὺς νέους ὅ,τι ἀκριβῶς ζητῶνε οἱ ἀληθινὰ νέοι, ποὺ ἔρχονται σταλμένοι ἀπὸ τὸ λαὸ, γιομῶται ἔρωτα καὶ λαχτάρα γιὰ τὸ πνεῦμα, γιὰ τὸ φῶς, (ὅπως λέει ὁ ἴδιος ὁ λαὸς ποὺ τοὺς στέλνει), μὴ ἔχοντας τὴ δροσιὰ τοῦ πνεύματος, ἔσπρωξαν αἰθελα τοὺς ἀληθινὰ νέους καὶ τοὺς παρεδώσανε στὰ χέρια τοῦ πνευματικοῦ τυχοδιωκτισμοῦ — ποὺ εἶναι τὴν πρῶτη καὶ καλὰ ὀργανωμένον — τοὺς προδώσανε τοὺς ἀληθινὰ νέους καὶ τοὺς δώσανε στοὺς ἀγῦρτες τοῦ πνεύματος, ποὺ ἀνιάθηρε, σιγὰ-σιγὰ τὰ τελευταῖα εἴκοσι χρόνια, ἢ δική των ἢ ἀνικανότητα καὶ ἢ δική των ἢ ἀνεπάρκεια. Γιατί, ὡς μὴ ἀπαιτώμεθα, ἢ πραγματικὴ δημιουργικὴ αἰτία τῶν τῶν ἀγυρτῶν τοῦ πνεύματος εἶναι ἢ πνευματικὴ στείרותη καὶ ἢ ἐπιστημονικὴ ἀνεπάρκεια ἐκείνων, ποὺ κατέχουνε ἔδρες στὰ πανεπιστήμια καὶ διδάσκουνε κυρίως μυθῆματα φιλοσοφικὰ καὶ θεωρητικὰ στὴ φιλοσοφικὴ καὶ στὴ νομικὴ σχολή, γιὰ νὰ ἔξαρῆσει κανεὶς τὴ θεολογικὴ, ποὺ εἶναι δεμένη στὸ δόγμα καὶ δὲν μπορεῖ νὰ κίμει διαφιότιση θεωρητικὴ καὶ φιλοσοφικὴ τῶν νέων. Τί θέλετε νὰ κίμει ὁ νέος καὶ ποῦ θέλετε νὰ στραφεῖ, ὅταν ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι ταγμένοι νὰ τοῦ μετα-

λαμπαδεύσουν τὸ φῶς, τοῦ περικλείουν τὸ μυαλὸ μέσα στὸ ἔρεβος ἑνὸς ὠρισμένου ποσοῦ νεκρῶν γνώσεων; Ὁ νέος δὲν ἔχει ἀνάγκη μονάχα ἀπὸ γνώσεις· ζητάει καὶ μιὰ θεωρητικὴ θεμέλιωση καὶ μιὰ φιλοσοφικὴ υποβάθρωση τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ του κόσμου, γιατί οἱ γνώσεις χωρὶς τίς θεωρητικὰς ἀρχάς, πού τίς δένουνε μέσα στὸ νοῦ καὶ στὴ ψυχὴ του, διασκορπίζονται καὶ ἐξανεμίζονται μόλις ἀφήσει ὁ νέος τὰ ἀκαδημαϊκὰ θρανία.

Μιὰ καὶ δὲν τοῦ δίνουν αὐτὸ τὸ στήριγμα στὰ πανεπιστήμια, τρέχει στοὺς ἀνθρώπους τῆς ἀγορᾶς καὶ σὰν ἀνύποπτο θήραμα πέφτει στὰ δίχτυα πού ἔχουν ρίξει ἀπὸ καιρὸ τώρα οἱ ἐπιτήδειοι ἐκμεταλλευτὲς τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τοῦ τόπου.¹⁾ Ὅπως σ' ἕναν τόπο ὅπου δὲν ὑπάρχουνε γιατροὶ ἢ ὑπάρχουνε κακοὶ γιατροί, προκόβουνε καὶ οἱ φαρμακευτὲς, ἔτσι καὶ σὲ μᾶς, ὅπου δὲν ὑπάρχουνε ἀνθρώποι πραγματικὰ πνευματικοί, γιατί ἦτανε καὶ εἶναι σχολαστικοί, μιὰ ὠρισμένη στιγμή, ὅταν ἀκριβῶς ὁ ζωντανός, ἀλλὰ ἀμόρφωτος λαὸς βάλθηκε νὰ ρίξει τὰ εἰδῶλα τοῦ σχολαστικισμοῦ, βγήκανε στὴν ἀγορὰ πραγματευτάδες λογῆς λογῆς, πραγματευτάδες καὶ φαρμακευτὲς τῆς φιλολογίας (ἀφοῦ ἔφθασαν νὰ ἐρμηνεύσουν καὶ τὴν ἀρχαία τραγωδία μὲ τὴ μέθοδο τοῦ Isteud), τῆς ἱστορίας, τῆς τέχνης, τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς παιδαγωγικῆς. Σὲ λιγα χρόνια μέσα οἱ πραγματευτάδες ἔκαναν χρυσὲς δουλειές· ὅλα τὰ ψιλικά πού ἔφερναν στὴν ἀγορὰ—ἀπορρίμματα μεγαλυτέρων ἀγορῶν—ἐγίνονταν ἀνάρπαστα, ἀφοῦ μάλιστα εἶχαν καὶ ἔχουν τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ τὰ κόβουν ὅλα ἔχοντας γιὰ βάση ἀπλοϊκὰ νοητικὰ σχήματα καὶ σχέδια, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν κακῶν ἐκλαϊκευτῶν τῆς ἐπιστήμης, πού μαθαίνουν τὸ λαὸ νὰ περιφρονεῖ τὴν ἀληθινὴ φιλοσοφία καὶ ἐπιστήμη, ἀφοῦ ἡ ψεύτικη τοῦ φανερόνεται σὰν τόσο εὔκολο πράγμα. Στὴ συζήτηση πού ἀνοιξα μὲ τὸ σχολαστικισμὸ στὴ φιλοσοφία, ἔδωσα μονάχα τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ πνευματικοῦ τυχοδιωκτισμοῦ, καὶ εἶπα πὼς θάρθει ἢ ὄρα νὰ λογαριασθοῦμε διὰ μακρῶν καὶ μαζί του.²⁾ Εἶναι δύσκολο

1) Εἶναι ἐξακριβωμένο ὅτι ἀπὸ τὴν ὄρα πού πρωτοπάει ὁ νέος νὰ καταβάλλει τὰ διδασκτὰ του στὸ ταμεῖο τοῦ πανεπιστημίου τὸν περιτριγυρίζουν ὄργανα τῆς προπαγάνδας «ἐνάντια στὴν ἀστική τάξη».

2) Τυπικὸ παράδειγμα ἀνθρώπου πού ἀνήκει πέρα καὶ πέρα στὸν πνευ-

νά τους πιάσει κανείς αυτούς τους γυρολόγους του πνεύματος, γιατί ό,τι έχουνε τὸ κουβαλιάνε μαζί τους. Ἐκτός ἀπὸ μερικά ἀρθροίδια σὲ μερικά λαθρόβια περιοδικὰ ἢ τὸ πολὺ-πολὺ ἐκτός καὶ ἀπὸ κομμὴ φύλλαδα, δὲν ἔχουν τίποτε ἄλλο γὰ παρουσιάσουν, καὶ αὐτὸ κάνει πολὺ δύσκολο τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τους. Ἐπειτα τοὺς λείπει ἡ καλὴ πίστη, γιατί ὅμα τοὺς πιάσεις καί ποῦ, ἡμέρας ἢ ἡμερῶν ἀρνηθῶντε τὰ νόημα τῶν φημισμένων των. Ἐί-

ματικὸ τυχοδιωκτικὸ εἶναι ὁ κ. Γληνός, ποὺ καὶ τὴν τελευταίαν νὰ γίνει πνευματικὸς σταυρώσεως «τῶν κομμουνιστῶν» στὴν Ἑλλάδα. Ἀνθρώπος ποὺ εἶναι εἴκοσι χρόνια τὴν ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια καὶ δὲν ἔχει καταβίβει κομμὴ ἡμερικὴ ἐργασία, κομμὴ ἀνεκμενηνὰ ἀκακοποιουμένη ἐπιτηρητικὴ ἀποβολή, δὲν ἔχει κανένα ἀγγεῖμα· ἕνας πομπὸς ἀκαρπύς (ὅτι λέει ὁ λαὸς τὸ κλίμα ποὺ δὲν καρπίζει, μὰ καὶ δίδει ἐπίνοιαν στὴν ἀνθρώπιν πύξ, διὰ θαρραίνει ὑπερβολικά). Μὲ τὴν ἐπιτηδεύτητά του κατώρθωσε σὲ μιὰ σιγή νὰ περάσει γιὰ φιλοσοφικὰ μορφωμένα· ἦταν ἡ σιγή τῆς ἀκρῆς τῶν σφαιρῶν τῶν φιλελευθέρων· τότε ἀκριβῶς ἀπὸ δημιουργηθῆκεν εἰς ἄλλα καὶ δὲν ἀξίαν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ τὸ ζωντανὸ κῆρυξ δὲν ἔχει ἀποφραγεῖ ἀπελὴξ τῶν πνεύματος καὶ ἀναγκάσθηκε νὰ κἀρει ὅτι βρέθηκε μαρτυρία του. Μειο σὴν τέτοια λειτουργία κατώρθωσε ν' ἀνεβῆ ὁ κ. Γληνός κοινὰ ἀρχίσει νὰ κάνει πολιτικὴν ἐκπαιδευτικὸν κλάδον· στὴν ἀρχὴ δειλά καὶ ὑπόθεσι, καὶ ὅσοις ἡμερῶν τεραὶ καὶ κατώρθωσε νὰ ἀφίσει πολλοὺς ἀλλοιῶν (καὶ εἶναι διὰ τὴν τὴν ἀλλοιῶν καὶ) ποὺ εἶναι φιλοσοφημένος ἀνθρώπος. Σήμερον ἀποκαθίβει μὲ τὴν ἀπολιτικὴν ὁμιλίαν ποὺ κάνει ὅπου βρεθῆ καὶ ὅπου σιῶνται ἀκαλοποιῶντες ἕνα ὄρον ἀπλοῦ καὶ χονδροκομμένο νοητικὸν σχῆμα· ποὺ αὐτὸς τὸ λέει «διαλεκτικὴ» ἀστρεβλῶντας ἕνα τὴν ἔγνωσε τῆς διαλεκτικῆς τῶν Ἑγγέλων—γιατί ἀληθινῶς διαλεκτικὸς στοχασμὸς ὑπάρχει μονάχα στὸν Ἑγγέλον· γὰρ περὶ τῆς παιδείας τῆς πολιτικῆς νοητικῆς ποὺ ἀπόκτησε στὰ πενήντα χρόνια τῆς ζωῆς του. Ἄν ὁ κ. Γληνός ἦτανε μονάχα ἐπιτηδεύτης, δὲν θὰ μὲς ἐνδιώχθη κατώρθωσεν καὶ δὲν θὰ ἀναφέρουμε εἰδῶ ὅτι τὸ ὄνομα του. Ἀλλὰ προχωρεῖ καὶ ἀπὸ τὴν κατασκευαστικὴν μὲ σύστημα ὑποβολῆς καὶ ἀποκαθίβει καὶ δὲν εἶναι τοὺς πολιτικούς του σκοποὺς. Ἰσχυρίζεται ὅτι «ὅλα εἶναι πολιτικὰ», ὅτι καὶ ἔργον στὸ πανεπιστήμιον γίνεται πολιτικὴ, γιατί μὲ τὴν ἀποσημαντικὴν ἀπὸ τὴν ἀποχρῆσιν εὐκόλα τὰ μυαλά των γίνονται. Λέει ὅτι καὶ τὸ μαθηματικὸν εἶναι πολιτικὸν, ὅτι καὶ ὁ Γίωρθε ἔκανε πολιτικὴν, καὶ ἔτσι ἀνακατεῖ τὰ πάντα, γιατί αὐτὸς τὸν δὲν ἔλαβεν τὸν κόπον νὰ τὰ χωρίσει καὶ νὰ ἴδῃ τὸ καθενὸς τὴν ἰδιότητα. Ὁ κ. Γληνός εἶναι ὁ τύπος ὁ χαρακτηριστικὸς τῆς κακῆς Ἑλληνικῆς ἀντισημειολογίας τὸ πάντα, ἀπὸ πνευματικὴν ὁμηρία καὶ ἀπὸ ἑλλειπὴ καὶ ἀποσημαντικῆς παιδείας καὶ λογικῆς ἀειφασχίας μέσα στὸ νόον του, καὶ αὐτὸ τὸ ἀνεπὶ τῶμα τὸ λέει «διαλεκτικὴ».

ναι ανύπαρκτοι, όταν πῶς νὰ τοὺς πιάσεις, καὶ πανταχοῦ παρόντες ὅταν δὲν τοὺς ἐνοχλεῖς. Τὸ «ἐπιτηδεῖως ζῆν»· αὐτὸ εἶναι τὸ δόγμα των. Μὰ· καὶ ἂν συμβεῖ ν' ἀφήσουν πίσω τους κανένα ἔργο—γιατι δὲν ἔχουνε τόπο ποῦ νὰ μένουνε, μιὰ καὶ εἶναι γυρολόγοι—καὶ τότε εἶναι ἀδύνατο νὰ τοὺς συζητήσετε, γιατι οἱ ἴδιοι δὲν πιστεύουνε σὲ κεῖνα ποῦ γράφουνε.

Μὲ τοὺς σχολαστικούς ἔκανα συζήτηση λόγο μὲ λόγο, γιατι αὐτοὶ κρατούσανε μιὰ «θέση», ἔστω καὶ ἂν ἡ «θέση» των ἦταν εὐάλωτη· στέκονταν τέλος πάντων κάπου καὶ πρὸ πάντος πιστεύανε στὰ σκέληθρά των, νομίζοντάς τα γιὰ πραγματικὰ πνεύματα. Οἱ σχολαστικοὶ ὄχι μόνον ἔμεναν στὴ «θέση» τους, ἀλλὰ εἶχανε καὶ τὴν τιμιότητα νὰ ὁμολογοῦν ποῦθε δανείζονται τὰ ὄπλα των. Ἐδιάβαζαν καὶ διαβάζον τὰ κείμενα κι' ἀντλοῦνε ἀπ' ἐκεῖ, ἀδιάφορο ἂν δὲν ἀντλοῦνε παρὰ ἀκίνητα κομμάτια καὶ δυσκίνητους ὄγκους φράσεων, τοὺς ὁποίους δὲν μποροῦν οὔτε νὰ μεταχειρισθοῦν ὅταν πρέκει, οὔτε νὰ τοὺς δουλέψουνε δημιουργικὰ καὶ νὰ πάρουνε τὸ πνεῦμα των. Οἱ σχολαστικοὶ ξέρουνε τουλάχιστον νὰ διαβάζουν ἑλληνικά, ἐνῶ τοῦτοι οἱ γραικῦλοι, ὄχι μόνον δὲν ξέρουνε νὰ διαβάσουν ἑλληνικά, ἀλλὰ κάνουνε καὶ συκοφαντικὴ προπαγάνδα ἐναντίον τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Καὶ αὐτὸν τὸν ἀγῶνα τους τὸν κάνουν μὲ τὴν ὑποκριτικὴ προσωπίδα τοῦ ἐπισημονισμοῦ. Οἱ κρυπτοκομμουνιστὲς μάλιστα δὲν ἔχουνε καμμιά δική τους «θέση»· τρέχουνε ἀπ' ἐδῶ κι' ἀπ' ἐκεῖ, ὅπως τὸ φοβισμένο ἀγρίμι· κι' ὅταν γράφουνε, ἐπειδὴ εἶναι φοβισμένοι—γιατι εἶναι πάντα δειλοὶ στὴν καρδιά—λένε καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο. Ὅταν τοὺς καλέσεις νὰ δώσουν λόγο γιὰ τὸ ἓνα, καταφεύγουν καὶ κρύβονται στὸ ἄλλο καὶ ἡ ἀρνηιοῦνται τὸ ἓνα ἢ λένε πὼς σκέπτονται διαλεχτικά. Ὅταν ὅμως τοὺς ἀναγκάσεις νὰ εἰποῦνε τὰ πράγματα καθαρὰ καὶ χωρὶς σοφιστεῖες, χωρὶς λόγο καὶ ἀντίλογο, τότε καταφεύγουν σὲ ὁμαδικὲς ἐκδηλώσεις, μαζεῦονται καὶ βάζουν τὶς φωνὲς ὅλοι μαζί ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως.¹⁾ Λένε πὼς ὁ κόσμος εἶναι

1) Ἐκμεταλλεῖονται κάθε περίσταση ποῦ συμβάλνει ἡ πολιτεία νὰ τιμωρήσει ἢ καὶ νὰ ἐπιπλήξει ἀπλῶς κανέναν ἐκπαιδευτικὸ γιὰ τὶς ἀνοησίες ποῦ ξεστομίζει καὶ ποῦ τοῦ τις δίδαξαν αὐτοὶ καὶ συκοφαντοῦνε τὴν πολιτεία ὡς

ένα «θαῦμα» καὶ τὴν ἴδια στιγμή, μιὰ σειρά παρὰ κάτω, πῶς τὸ «θαῦμα» αὐτὸ εἶναι ἀπόρροια τῆς θρόνης καὶ τῆς γενετήσιας ὀφρῆς. Λένε πῶς ἡ τέχνη εἶναι ἀπὸ τὰ ἱερώτερα τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὴν ἴδια σελίδα σοῦ λένε πῶς τῆς λείπει ἡ σοβαρότητα. Λένε πῶς ὁ Σοκράτης βρῆκε τὸ λογαῖο — ἀλήθεια ἀδιαφιλονεύητη — ἀλλὰ προσήκουν ἀμέσως πῶς τὸ βρῆκε ἀπὸ ὑπεροβιολία γιὰ νὰ παλινορθώσει τὶς πωλῆς ἀξίες τῆς ἀστικής τάξης καὶ ἐπετηεν. Κίενουν πῶς μιλοῦν μὴ σοβαρότητα γιὰ τὴ μεταφυσική καὶ τὴν ἴδια στιγμή μιλοῦν γιὰ τὴν «κουζίνα τῆς μεταφυσικῆς» ἀρίστην νὰ ὑπονοεῖται πῶς εἶναι φίλοι τοῦ Marx — ἂν καὶ δὲν νοιώθουνε τίποτε ἀπὸ Marx — καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μερὶά ὑπερητοῦνε δουλικά τὸ ἀστικό κράτος καὶ γράφουνε διδακτικὰ βιβλία μὲ πατριωτικὸ ἐνθουσιασμό, γιὰ τὸ ἄλλο αὐτὸ ἀστικό κράτος, ποὺ εἶναι πραγματικὰ ἄλλο, ἀφοῦ δὲν ἔχει μίση νὰ ἰδεῖ ποιὸ τοῦ ὑπονοεῖται τὴν ὑπαρξή του. Ἐτοια δειλοὶ τύποι δὲν εἶναι πολλοί, εἶναι λίγοι· ἀλλὰ κίενουν ἀρκετὸ κακὸ ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος κατηγοροῦνε τὴ δημοκρατία ὡς ἀνήθικη, γιατί κρατᾷ τὴν πόλεμο καὶ διδάσκει τὴ φιλοπατρία, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἔρχονται οἱ ἴδιοι καὶ

τρομοκρατικὴ καὶ φασιστικὴ ἢ ὡς ἀνεθροιστικὴ. Κάθονται πᾶντα στὸ αἰὼν ῥοδῶμα τῆς διαφήμισης καὶ πασιζοῦνε νὰ πείθουνε τοὺς ἀνιδεῶς διαφῆτες πῶς ὅλοι ὅσοι ἀξίζουν καὶ στὴν Ἑλλάδα εἶναι ὑπερῆτες τῆς κεφαλαιοκρατίας. Ἔτσι ζητοῦνε νὰ διαφημισθῶνε ἀρῶματα καὶ ἐργάζονται μὲ ἀπαισιὰ στὰ γράμματα, στὸ ἔθνος ἡμέτερο, στὰ πανεπιστήμια, στὴ διακίρη, στὴ δικαιοσύνη. Σοκοφαντοῦνε ἀνθρώπους ποὺ εἶναι δημοσιογράφοι καὶ μὴ μὲν καὶ τὴν ἴδια στιγμή ἔρχονται καὶ φωνασκοῦν γιὰ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ γιὰ τὸν πόνο τοῦ ἐργάτη· ποὺ στὴν Ἑλλάδα ὅσοι ὅλοι εἶναι ἐργάτες στὴν πραγματικὴ σημασία τῆς λέξεως, ἀληθινὰ βιοπαλαισιῶς, ὡς μὲν ἄλλοι αὐτοὺς τοὺς λογοκῶπους καὶ σοκοφάντες, τοὺς δηλητηριαστὲς καὶ γινῶ καὶ ἀληθινῶς, καὶ μερικοὺς κηφήνες τοῦ χόρηματος.

1). Ἐκεῖνο ποὺ προζαλεῖ ἀπέχθεια εἶναι τὸ ἀγροῦ καὶ χυδαῖο ὄφος των, καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἐκπαίδονται γιὰ ὅλα τὰ μεγάλα πρόσωπα. Γιὰ ὅλα τὰ σοβαρὰ θέματα βρῶσκουν καὶ ἕνα χυδαῖο χυροκτηρισμὸ. Κατωποσοκοφαντοῦνε τοὺς μεγάλους, Πλάτωνα, Φειδία, Θεοκρίτους, Γεωργίου δὲ Vinci, Kant, Hegel πῶς ἦτανε κάνα ὑπερητοῦ τῆς ἀστικής κοινωνίας, ἔτσι ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς δὲν ὑπάρχει μεγάλο πρόσωπο ποὺ νὰ ὑπερήτοσε κατὰ τὴν ἀνάγκη κοινωνικὴ κατάσταση. Ὅλα τὰ μεγάλα πρόσωπα εἴτανε ἀπὸ θεὰ πρὸς τὰ κοινωνικά καθεστῶτα· καὶ γι' αὐτὸ τὰ περισσότερα ἄλλοι κατὰ πλήρως τὴν ἀντίθεση αὐτὴ μὲ τὸ αἷμα των.

γράφουνε διδακτικά βιβλία, γιατί έτσι κερδίζουνε εύκολα χρήματα και πορεύουνε στη ζωή τους. Αυτοί είναι οί χειρότεροι απ' όλους και κάνουν και τὸ μεγαλύτερο κακό· γιατί τὸ νὰ φύγεις ἀπὸ τὴ δημοκρατία, νὰ τὴν ἀρνηθεῖς ὁλότελα και νὰ σταθεῖς ἀπέναντί της, και νὰ τὴν πολεμήσεις, αὐτὸ ἔχει τουλάχιστον συνέπεια. Νὰ φύγεις ὅμως και νὰ μὴ περιμένεις νὰ σὲ διώξει ἡ ἴδια, γιατί τότε ἡ πράξη σου χάνει τὴν ἠθική της ἀξία. Τὸ νὰ μένεις ὅμως στὸν κόλπο της, νὰ τὴ βυζαίνεις και νὰ τὴ χτυπιῖς κι' ὅλας στὸ κεφάλι, αὐτὸ εἶναι τουλάχιστον ἀνήθικο. "Ἄλλη φροῶ πάλι οἱ κρυπτοκομμουνιστὲς ἀφίνουν νὰ φανεῖ ἢ και τὸ ὑποδηλώνουν πὼς εἶναι πληβεῖοι—γιατί εἶναι τοῦ συρμοῦ σήμερα νὰ εἶσαι πληβεῖος—και σύγχρονα σοῦ παρουσιάζονται και θέλουν νὰ σὲ πείσουνε πὼς ἔχουνε συνείδηση προχωρημένου εὐρωπαϊοῦ. Λένε πὼς ἡ φιλοσοφία εἶναι τὸ ἀνώτερο στη ζωή και ἀμέσως ὕστερα τὴν κατεβάζουνε στὸ στομάχι. Εἶναι ὅμοι κι' ἀδούλευτοι ὕλιστές, πὸν θαμπώνονται ἀπὸ τὸ μάλαμα και τὸ καλὸ φαγητὸ και τὴν ἴδια στιγμή ἀναλύονται σὲ λυρισμούς για τὸ θεὸ και για τὸ πνεῦμα. Ἐνῶ βάζουνε για βάση και για σκοπὸ τῆς ζωῆς τὴ θρέψη και τὴ διαίωσιση, κι' ἐξηγοῦνε τὰ πάντα με τὴ μέθοδο τοῦ Γίτειλ, ἔρχονται ὕστερα και σοῦ μιλᾶνε για ἀνθρωπισμὸ και για μεταφυσικὰ προβλήματα. Λένε πὼς μισοῦνε τὴ κεφαλαιοκρατία κι' ἀπὸ τᾶλλο μέρος θησαυρίζουνε με τὴ δικαιολογία πὼς ἐν ὅσῳ εἶναι στη ζωή ἡ κεφαλαιοκρατία, ἀναγκαστικὰ πρέπει νὰ θησαυρίζεις. "Ἄν οἱ ἐχθροὶ τῆς κεφαλαιοκρατίας εἶναι αὐτοί, τότε τί τοὺς θέλει τοὺς φίλους; "Ἄν οἱ ἀπόστολοι και ὁπαδοὶ τῶν νέων ἰδεῶν ἦτανε ὅλοι ἔτσι, τότε ὁ κόσμος δὲν θὰ ἔκανε οὔτε ἓνα βῆμα πρὸς τὰ ἔμπρὸς. Σὲ κατηγοροῦνε για κεφαλαιοκράτη, γιατί δὲ λὲς τὰ ψέμματα πὸν λένε αὐτοί, γιατί πιστεύεις πὼς ἡ κεφαλαιοκρατία, μιὰ πὸν εἶναι ἠθικὰ σαπισμένη, πρέπει νὰ πεθάνει και θὰ πεθάνει φυσιολογικί, ὅπως πεθαίνουν ὅλες οἱ κουφалиασμένες μορφὲς τῆς ζωῆς, κι' ὄχι ἐπαναστατικί, ὅπως τάχα πιστεύουνε, ἀλλὰ δὲν πρίττουνε αὐτοί.')

1) Εἶναι βέβαια ἀστεῖο τὸ νὰ θέλει κανεῖς νὰ ὀρίσει μιὰ για πάντα και ἐκ τῶν προτέρων ἓνα ὀρισμένο τύπο, ἔστω και οἰκονομικῆς ζωῆς, ὅπως θητοῦν αὐτοὶ οἱ ἀκαρπιάδες τοῦ ἱστορικοῦ στοχασμοῦ και τῆς ἱστορικῆς ζωῆς, γιατί καμμιά τάξη πραγμάτων δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ για πάντα, και καμμιά

Σπουδαῖοι ἐπαναστάτες κι' ἐπιδέξιοι ἀριστεροί. Σκεπθῆτε τί θιέ γίνονταν ὁ κόσμος ἂν ἡ προκοπή του ἐξαρτιόνταν ἀπὸ τέτοιους «προτοπόρους». Πῶς νὰ τοὺς πολεμήσεις τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς; Συζήτηση ὀξίζει νὰ κάνει κανεὶς μὲ κείνους ποὺ ἔχουνε μιὰ πίστη καὶ κρατοῦνε ἡρωϊκὰ μιὰ «θέση». Ἡ ὁρασιότερη κι' εὐγενικότερη ἀνζήτηση μπορεῖ νὰ γίνει ἀντίμεσα ἐνὸς πραγματικοῦ, ψυχικῶ καὶ θεωρητικῶ μορφωμένου ὑλιστῆ, κι' ἐνὸς πραγματικοῦ, ψυχικῶ καὶ θεωρητικῶ μορφωμένου ἰδεοκράτη. Οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ εἶναι ἐπίσης ὁραῖοι καὶ τοὺς χαίρεται κανεὶς, ἅμα γίνονται ἀντίμεσα πρὸ νέους, γιατί συνήθως οἱ νέοι ἔχουνε τὴν ἀγνότητα καὶ πιστεύουνε πραγματικὰ στὰ ἰδιονικιά τους. Αὐτὸ τὸ χαίρεται κανεὶς στὴ δυτικὴ Εὐρώπη. Ἐδῶ πρὸ μῶς κατώρθωσαν οἱ ἐπιτήδριοι δηλητηριαστές νὰ φαρμακώσουν τὴν ψυχήν τοὺς νέους τῆς σημερινῆς γενιᾶς, ὥστε νὰ τοὺς ἀφαιρέσουν τὸ καλύτερο ποὺ ἔχει ἕνας νέος, τὴν ἀγνότητα. Ἔτσι πολλοὶ μῶς νέοι πρὸ ἰσοπεδῶνται τὴν ὄρα ποὺ πῶς ν' ἀνοίξεις τὸ στόμα σου, ἀρχίζουν καὶ βλέπουν ἕνα πτα κιάθ. διδασκαλία, ποὺ δὲν γίνετα μὲ τὰ νοητικὰ σχήματα τοῦ σπουδοῦ. Οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ χάνουν ὁλότετα τὴν ἠθικὴ των ἀξία αὐροῦ ἢ συζήτηση δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ στὸ ἐπίπεδο τῆς καθαρῆς ἐρευνας τῆς ἀλήθειας καὶ καταντῆκε ἄμυνα ἐναντῖον ἀνθρώπων, ποὺ διαστρέφοντασ καθε λέξη, ἐπιδιώκουν πολιτικὲς ἐπιτυχίες ἢ καὶ ἰδιοτελεῖς σκοπούς.

Ἐφοῦ κατεβιάσατε τὴ συζήτηση γιὰ τὴν οὐσία τοῦ πνεύματος - ἡ ἐρώτηση γίνεται πρὸς τοὺς κρυπτοκομμουνιστές, ποὺ γράφουν βιβλία ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸν ἱστορικὸ ὑλισμὸ καὶ πλαισιωμένα στὸ ἰατρικὸ καθεστῶς -, στὸ ἐπίπεδο τῆς διαπίλῃς κεφαλαιοκρατίας καὶ προλετάριασ κοινωνίας, γιατί δὲν τάσσεσθε ἰσοκλειστικὰ μὲ τὴ μιὰ μερίδα; γιατί δὲν ἀσπάζεσθε στὰ φανερά τὸ πνεῦμα τῆς μιᾶς μερίδας; Γιατί, ἀφοῦ βλέπετε

μορφὴ πολιτείας δὲν εἶναι σταθερὴ καὶ παντοτεινὴ. Ἡ ἀταξικὴ κοινωνία, μὲ τὴν παντοτεινὴ σταθερότητά της, ὅπως τὴν ἀνειρεύοντα πολλοὶ καὶ ἀπὸ ποῦ καλὴ θέληση, καὶ ὄχι ἀπὸ πολιτικάντικη νοσηροπία, ὅπως μερικοὶ ἐπιτήδριοι, εἶναι κάτι ποὺ ἀντίκειται στὴ διαλεκτικὴ. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἀντιδιαλεκτικὴ σκέψη· νὰ σταματῶς τὴν πορεία τοῦ κόσμου σ' ἕνα σημεῖο. Μὰ τὸ νὰ ζητήσθε νὰ τοὺς διδάξετε τοὺς ἀκαρπιάδες τοῦ στοχασμοῦ τί εἶναι διαλεκτικὴ σκέψη, αὐτὸ εἶναι ματαιοπονία· γιατί τέτοια πράγματα δὲν τὰ βαστάει ἡ νουθεσία, καὶ γι' αὐτὸ τὰ συκοφαντοῦν ὡς δυσνόητα καὶ μεταφυσικά.

και τους ήρωες του πνεύματος να σπρώχνονται στην διαμάχη αυτή, μιὰ πού κι' αὐτούς ἔτσι μονάχα μπορείτε νὰ τοὺς ἴδεϊτε· γιατί δὲν πᾶτε κι' ἑσεῖς νὰ πάρετε μέρος στὴ μάχη; Μὴν ταραχθεῖτε πού σᾶς ρωτᾶμε ἔτσι· τὸ ἐρώτημα εἶναι ὁ λάκκος πού μόνοι σας ἀνοίξατε στὸν ἑαυτό σας· σᾶς ρωτᾶμε ἔτσι, γιατί δὲν ἀφήκατε καμμιάν ἄλλη δυνατότητα νὰ σᾶς ρωτήσωμε.

* * *

Ὁ κληρὸς προβάλλει τὸ ἐρώτημα· τί θὰ γίνει; Τί πρέπει νὰ γίνει, ἀφοῦ τέτοια εἶναι ἡ πνευματικὴ κατάσταση τοῦ τόπου, ἀφοῦ τόση ὑπάρχει πνευματικὴ ψευτιά. Τί μπορεί νὰ γίνει; Ἐκτὸς τοῦ ἑνα μέρους οἱ σχολαστικοὶ ¹⁾ πού ὅσο καὶ ἂν τοὺς νομίζει κανεὶς νεκροὺς φυτοζωοῦνε καὶ θὰ φυτοζωοῦν ἀκόμα γιὰ καιρό, μαραινόντας πολλοὺς νέους ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος οἱ πνευματικοὶ ἀγύρτες πού εἶναι καὶ πολυώνυμοι, (προοδευτικοί, ἀριστεροί, πρωτοπόροι, διεθνικοί, συγχρονισμένοι), κι' ἀνάμεσα σ' αὐτούς ὁ δυστυχισμένος ὁ λαός, πού τὸν τραβάει ὁ ἕνας δῶθε κι' ὁ ἄλλος κεῖθε. Ὑπάρχει μέσο σωτηρίας; ὑπάρχει τρόπος νὰ ἀνασταλεῖ τὸ κακό; Ἄλλο μέσον ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἔλεγχο δὲν ὑπάρχει²⁾ κι' ἂν ὑπάρχει θὰ ἦταν βίαιον, καὶ δὲ θὰ εἶχε καμμιάν.

1) Ἰδῶ εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰποῦμε ἕτι πρὸς τὰ δεξιὰ, πρὸς τὸ μέρος δηλαδὴ πού εἶναι οἱ σχολαστικοί, ὑπάρχει ἕνα ὁλόκληρον συνάφι, πού μιλάει γιὰ ἰδανικά, γιὰ οἰκογένεια, γιὰ πατρίδα, γιὰ θρησκεία, καὶ γιὰ γλώσσα. Αὐτὸ τὸ συνάφι ἀντιπροσωπεύει ὅλους τοὺς φιλισταιίους τοῦ πνεύματος. Εἶναι οἱ κάπηλοι τῶν ἰδανικῶν πού ἐννοοῦν νὰ συκοφαντοῦν ὑποκριτικὰ κάθε βῆμα πού κάνουν οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ λαοὶ πρὸς τὰ ἐμπρός, ὡς ἄρνηση τῆς πατρίδας, τῆς οἰκογένειας, τῆς θρησκείας καὶ τῆς γλώσσας. Τέτοιοι εἶναι δὲ κάμπολλοι, ἔχουν συλλόγους, περιοδικά, καὶ ἑφημερίδες, καμμιά φορὰ μάλιστα καὶ ἑφημερίδες τῆς «καλῆς τάξεως» καὶ ἐπεμβαίνουν κάθε τόσο στὸ ὕπουργεῖο τῆς παιδείας, καὶ ζητοῦνε ἀπὸ τοὺς ὑπουργοὺς νὰ ἀναστηλώσουν τὰ «ἰδανικά», καὶ ἀπειλοῦνε διάφορα πρόσωπα, πού ἔχουν διάφορη ἰδέα γιὰ τὴν πατρίδα καὶ γιὰ τὴ θρησκεία ἀπὸ τὴ δική τους. Αὐτοὶ εἶναι ὅλοι ὅσοι φοβοῦνται μὴ χάσουν τὰ «κεκτημένα», ὄχι τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ — γιατί τέτοια δὲν ἔχουν, — ἀλλὰ τὰ ὕλικά καὶ τὰ κοινωνικά. *Εἶναι οἱ ἄνθρωποι πού καπηλεύουν τὰ ἔργα γιὰ νὰ διατηρήσουν τὰ ἀνίερα.*

2) Γι' αὐτὸ τὸ «Ἀρχεῖον τῆς φιλοσοφίας καὶ θεωρίας τῶν ἐπιστημῶν» ἐπῆρε πιά τὴν ἀπόφαση ν' ἀντικρούσει μὲ ἀποφασιστικὴ, ἀλλὰ καὶ δίκαιη

ἀξία. Τίποτε ἄλλο δὲν μποροῦνε νὰ κάνουν ὅσοι πιστεύουν ἀληθινὰ τὸ τόπον, οἱ λίγοι αὐτοὶ ποὺ εἶναι ἀντίθετα στὸν δρόμο καὶ σηματοδοτοῦνε τὸ λαὸ ποὺ κοντὰ πρὸς ἐλαττώματα τῶν ἀρετῶν τῶν ἑσπερίων ἀπὸ ἄλλους τοὺς ἄλλους, παρὰ νὰ πολεμήσουν στῆθος μὲ στῆθος μ' αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ λαοῦ, γιατί ἐχθροὶ τοῦ λαοῦ εἶναι καὶ οἱ σχολιαστικοί, ποὺ ἔχουν μέσα τους λαγυνοὺς φιλασταίων, καὶ οἱ πνευματικοὶ ἀγῶνες, ποὺ εἶναι μαρτυρημένοι σὲ πρῶτες σότερους τομείς. Ὁ ἀληθινὸς πολεμιστὴς θὰ ἔχει νὰ χτυπήσει δεξιά του τοὺς σχολιαστικούς, ποὺ, ὅντας οἱ ἴδιοι σκελετοὶ, μονάχα σκελετοὺς ἀναστρέφουν ἀπὸ τὴν ἱστορία μας, καὶ διαβλέπουν καὶ ἐπιφανῶς ἀνθρώπο, θεωροῦντὶς τὸν ἀρνητὴ τῶν ἰδανικῶν, καὶ ἀριστοτελεῖται θὰ ἔχει νὰ χτυπήσει τοὺς ἀγῶνες τῆς αντιματωμένης ζωῆς, ποὺ βελτιώθουν νὰ φιδέθουν τὴν ἰδέα καὶ τὴν οὐσία τοῦ νεοελληνικοῦ λαοῦ, νὰ τοῦ ἀποκοιμίσουν τὰ ἱστορικά του αἰσθήματα, καὶ νὰ τοῦ ἀλλοιώσουν τὴν ἱστορικὴ του ἀποστολή, ἀποστολή ποὺ εἶναι ἀμετάκλητὴ ἢ ἀπόδειξ τοῦ εἰκουμένου.

κριτική, ὅλη τὴν πνευματικὴ ζωὴ καὶ τὴν πνευματικὴ δημιουργίαν τῆς τότε, γιατί εἶναι καιρὸς νὰ καθαρῶνται τὰ ἔθνη ἀπὸ τὸ ἑξάνει. Προσδοκῶμε τέτοιας κριτικῆς καὶ τέτοιου ἀπορασιαστικοῦ καὶ δικαίου ἐλέγχου εἶναι ἡ κριτική ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὸν κ. Π. Κανελλοπούλου ἀπὸ βιβλίον τοῦ κ. Παναγιώτου Σταντίνου κείμενον ἐπὶ τὴν διαλεκτική*, βιβλίον ποὺ εἶναι γραμμένον μὲ τὴν προχειρότητα ποὺ διακρίνει ὅλους τοὺς «μυρμηκούς» ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Εἶναι αὐτῶν ματι καταπληκτικὸ πῶς ἀπαύχουν ἀνθρώποι καὶ κατακρίνονται μὲ ἀκριβῆ ὄχι μονάχα ἀνώτερα ἀπὸ τὴ δύναμή των, ἀλλὰ καὶ ἀκρίβεια σ' αὐτοὺς, μὲ ποὺ δὲν μποροῦνε, ἀπὸ ἀγνοία τῶν ἑξῶν γλωσσῶν, νὰ κληρώσωνε τίς ἀρετῆς.